

Міністерство освіти і науки України
Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
Навчально-науковий інститут фінансів, економіки та менеджменту
Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування

**Випускна робота бакалавра
на тему «Сучасні тенденції банківського кредитування малого та
середнього бізнесу (на матеріалах ПАТ «Ощадбанк»)»**

Виконала: студентка 2-го курсу, групи 201- пЕФ
Спеціальності
072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Ксьонз П.В

Керівник: к.е.н., доцент Свистун Л.А

Рецензент: заступник керівника відділення
АТ КБ «Приватбанк» Даряніна В.І

Засвідчую, що в цій роботі немає запозичень із
праць інших авторів без відповідних посилань
Ксьонз П.В

Підтверджую достовірність даних, використаних у
роботі

Ксьонз П.В

Полтава, 2021 року

ЗМІСТ

ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ	8
1.1. Зміст та завдання банківського кредитування малого та середнього бізнесу.....	8
1.2. Характеристика сучасних тенденцій банківського кредитування малого та середнього бізнесу.....	20
1.3. Формування кредитної політики банку щодо кредитування малого і середнього бізнесу.....	37
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ПРАКТИКИ КРЕДИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО І SEREDNЬOГО БІЗНЕСУ У АТ «ОЩАДБАНК».....	46
2.1. Місце АТ «Ощадбанк» на ринку банківського кредитування та оцінка результатів його діяльності.....	46
2.2. Аналіз кредитного портфеля АТ «Ощадбанк» і оцінка кредитного ризикy.....	68
2.3. Характеристика програм кредитування малого і середнього бізнесу у АТ «Ощадбанк».....	75
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ КРЕДИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО І SEREDNЬOГО БІЗНЕСУ БАНКАМИ	79
3.1. Методи мінімізації ризиків кредитування малого і середнього бізнесу в Україні.....	79
3.2. Напрямки розвитку кредитування підприємств малого і середнього бізнесу в Україні з врахуванням зарубіжного досвіду.....	87

				ВР 201-пЕФ 19093						
	П. І. Б.	Підпис	Дата							
Розроб.	Ксьонз П.В			«Сучасні тенденції банківського кредитування малого та середнього бізнесу (на матеріалах ПАТ «Ощадбанк»)»						
Перевір.	Свистун Л.А									
Н. Контр.	Кривенко О.А									
Затверд.	Птащенко Л.О.									
				<table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="width: 25%; text-align: center;">Літ.</td> <td style="width: 25%; text-align: center;">Арк.</td> <td style="width: 50%; text-align: center;">Акрушів</td> </tr> <tr> <td style="text-align: center;">3</td> <td style="text-align: center;">3</td> <td style="text-align: center;">1066</td> </tr> </table> Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування	Літ.	Арк.	Акрушів	3	3	1066
Літ.	Арк.	Акрушів								
3	3	1066								

ВИСНОВКИ.....	94
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	101
ДОДАТКИ.....	106

				ВР 201-пЕФ 19093			
	П. І. Б.	Підпис	Дата	«Сучасні тенденції банківського кредитування малого та середнього бізнесу (на матеріалах ПАТ «Ощадбанк»)»	Літ.	Арк.	Акрушів
Розроб.	Ксьонз П.В					4	106
Перевір.	Свистун Л.А				Національний університет «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка» Кафедра фінансів, банківського бізнесу та оподаткування		
Н. Контр.	Кривенко О.А						
Затверд.	Птащенко Л.О.						

ВСТУП

Малі та середні підприємства реагують на мінливі ринкові умови та надають ринковій економіці необхідну гнучкість. Це також робить значний внесок у розвиток науково-технічного прогресу, особливо в галузі електроніки, кібернетики та інформаційних технологій. Тобто малі та середні підприємства є своєрідними лідерами науково-технічного розвитку в економіці країни.

Малий бізнес робить важливі кроки в управлінні зайнятстю. Це може створити нові робочі місця та поглинути надлишки робочої сили в періоди економічного спаду та структурних зрушень. У розвинених країнах на малі та середні підприємства припадає 50% усіх зайнятих громадян та до 70-80% нових робочих місць. Бізнес також послаблює соціальну напруженість та демократизацію ринкових відносин, оскільки він є основою формування середнього класу.

Сучасна економіка зараз переростає в ринкову, яка взаємодіє з різними факторами. Українські малі та середні підприємства складають лише невелику частину прибутковості бюджету порівняно з європейськими сусідами. Збільшення конкурентного середовища на українському ринку повинно стимулювати підприємців до розвитку, що, у свою чергу, призводить до збільшення кредитування банками малого та середнього бізнесу, що залучає розвиток до ресурсів та капіталу для отримання коротко- чи довгострокових позик. довгострокова фінансова віддача.

Розвиток фінансово-кредитних відносин у сфері позик малим та середнім підприємствам обговорюється в роботах багатьох вітчизняних та зарубіжних науковців. До них належать українці М. Фрідман, І. Фішер - Дзюблюк О. В., Коробчук Т. І., Ковальчук В. М., Сарай М.І.Проблематика кредитування суб'єктів господарювання належать таким вченим: Демківському А.В., Яременку В.А., Коцю О.О., Лалакуличу М.Ю.

В роботах Циглика І.І. описуються напрями вдосконалення методів

банківського кредитування. У наукових роботах перелічених авторів розглядаються проблеми щодо банківських кредитів для підтримки пріоритетних сфер економіки, оцінки кредитоспроможності позичальників та інших питань, які пов'язані із організацією банківського кредитування.

У своїх роботах вчені вказують на необхідність підтримки малих та середніх підприємств, наводячи приклади фінансових показників у Європейському Союзі тощо.

Мета роботи – теоретичне та практичне обґрунтування процесів кредитування малого та середнього підприємництва та виявлення методів мінімізації кредитних ризиків.

Для досягнення поставленої мети потрібно виконати такі завдання:

- 1) вивчити сутність завдання та сучасні тенденції банківського кредитування малого та середнього бізнесу в Україні;
- 2) розглянути роль кредитної політики щодо кредитування малого і середнього бізнесу;
- 3) охарактеризувати місце АТ «Ощадбанк» на ринку банківського кредитування та здійснити оцінку результатів його діяльності.
- 4) проаналізувати кредитний портфель АТ «Ощадбанк» і оцінити його кредитні ризики;
- 5) дослідити світовий досвід кредитно-фінансових відносин у сфері малого підприємництва та зарубіжні фінансові механізми кредитування малого бізнесу;
- 6) визначити напрямки розвитку державної підтримки кредитування підприємств малого і середнього бізнесу в Україні.

Об'єктом дослідження є Акціонерне товариство Державний ощадний Банк України.

Предметом дослідження є процес банківського кредитування підприємств малого та середнього бізнесу.

При виконанні дослідження залежно від конкретних цілей і задач у роботі використовуються методи економічного аналізу і вивчення економічних процесів: нормативно-розрахунковий та інші. При дослідженні кредитних взаємовідносин

банківських установ, вивченні програм кредитування МСБ використовуються статистичні, математичні методи, економічного аналізу і спостереження. Статистична основа дослідження – це законодавчі та нормативно-правові акти Міністерства фінансів, статистична інформація НБУ, Держкомстату та інші.

Базу для написання роботи склали Закони України, нормативно-правові акти, Постанови НБУ, наукові роботи зарубіжних та українських науковців, інформаційні відомості про надання кредитів у Європейських банках, аудиторські висновки та щорічні фінансові звіти АТ «Ощадбанк».

Результати дисертації можуть бути використані для вирішення проблем комерційних фінансових установ, пов'язаних із позиками малим та середнім підприємствам, а також для обґрунтування програм кредитування, що надаються малим та середнім підприємствам як рушійної сили економічного розвитку .

Структура роботи складається з вступу, 3 розділів, і 9 підрозділів, висновків та переліку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи складає 106 сторінки тексту, у тому числі 32 таблиць, 31 рисунку, перелік використаних джерел з 52 найменувань.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ КРЕДИТУВАННЯ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ

1.1. Зміст та завдання банківського кредитування малого та середнього бізнесу

Малий бізнес робить важливі кроки в управлінні зайнятістю. Це може створити нові робочі місця та поглинути надлишки робочої сили в періоди економічного спаду та структурних зрушень. У розвинених країнах на малі та середні підприємства припадає 50% усіх зайнятих громадян та до 70-80% нових робочих місць. Бізнес також послаблює соціальну напруженість та демократизацію ринкових відносин, оскільки він є основою формування середнього класу.

Банківське кредитування може бути важливим фактором розвитку середнього класу, тобто малих та середніх підприємств. Такі позики важливі для бізнесу, оскільки дозволяють підприємцям застосовувати нові технології у виробництві, покращувати позиції компанії на ринку або навіть розпочати новий бізнес.

Демонстрація сутності кредитування малих та середніх підприємств вимагає поглибленого аналізу основних категорій, включаючи "кредит", "банківський кредит" та "банківське кредитування малих та середніх підприємств". Тому необхідно вивчити сутність та функції МСП. У цьому контексті ми розглянемо ці поняття більш докладно

Суть кредиту поглиблено вивчається багатьма науковими школами 18 століття. Протягом століття. Кредит є одним із центральних об'єктів дослідження та інструментів державного управління. На думку Нобелівського лауреата Дж. Штігліца, «... кредитні процеси мають особливе значення для функціонування ринкової системи, а не лише для грошової маси та її

регулювання [1]. На веб-сайті Ради фінансової стабільності (ФСБ) [2] є ряд публікацій, в яких головним завданням сучасної кредитної політики є підтримка ліквідності банківської системи, мінімізація системного ризику та вдосконалення нагляду за системно важливими банками. Ці публікації присвячені більше контролю за процесом кредитування, а саме управління ризиками, що є головним завданням на сучасному етапі розвитку кредитування. Однак для того, щоб розробити методологічну базу, необхідну для побудови кредитної системи для малих та середніх підприємств, нас цікавить суть кредиту.

Використовуючи достатньо підходів для інтерпретації економічного змісту позики, найпоширенішими є два підходи:

Перший - це ідентифікація позики за вартістю, що передається від одного суб'єкта господарювання іншому на основі позики. Цей підхід фокусується на юридичній формі та організації процесу.

Другий - ідентифікація кредиту як типу економічних відносин у суспільстві. Цей підхід дає можливість глибоко дослідити економічні аспекти кредитування, економічні фактори його існування, основи та закономірності його руху.

Я погоджуюся з М.І. Савлуком, що другий підхід є більш науково обґрунтованим. Надалі ми виходимо з того, що, по суті, кредит - це соціальні відносини, що виникають у зв'язку з передачею вільних коштів (вартості) між економічними організаціями з метою тимчасового користування на основі його повернення та виплати [3]. На практиці кредит визначається відносинами між позикодавцем та позичальником, зворотним рухом вартості, рухом платіжних засобів, пов'язаних із стягненням, рухом вартості позики, рухом позичкового капіталу.

На думку О.І. Лаврушина, "система кредитування - це сукупність елементів, що забезпечують раціональне використання кредитних ресурсів і охоплює принципи, об'єкти, методи кредитування, кредитне планування, механізм надання та повернення позик та банківську діяльність. Контроль у

процес кредитування, тобто він містить елементи, пов'язані з кредитною діяльністю ресурсів. [3, с. 9–13] Однак кредитні організації залишились поза цією системою, що є недоліком цього дослідження.

Г.Н. Білоглазова розуміє систему банківського кредитування як сукупність взаємопов'язаних елементів, що визначають організацію процесу кредитування та його регулювання відповідно до принципів кредитування, а саме: об'єкти кредитування; порядок та обсяг пайової участі позичальників у кредитній операції (угоді); способи регулювання кредиту; методи кредитування; форми кредитних рахунків; банківський контроль у процесі кредитування [4]. Однак, на мою думку, відсутність юридичного елементу дещо звужує склад кредитної системи.

Окрім дестабілізації економіки та обмеження фінансових ресурсів, компанії, які не потребують великих стартових інвестицій, можуть надати певну підтримку для вирішення проблем кризової економіки України, стимулювати конкуренцію та сприяти економічному зростанню найшвидше та найефективніше.

На малий бізнес припадає 65% валового національного продукту, забезпечуючи ринкову конкуренцію, що призводить до отримання високоякісної продукції та повного задоволення потреб споживачів. Малий бізнес займає близько 50% робочих місць [5].

Термін "позика" походить від латинського слова "creditum" - "позика", тобто кредит - позиковий капітал, тобто позикодавець надає позичальникові у тимчасове користування за умов оплати, повернення та належного використання [5].

Потреба в кредиті зумовлена тим, що одні виробники мають вільні кошти, а інші потребують їх для придбання товарів. Тому перші торговці, згодом комерційні банки, брокерські фірми, страхові та інвестиційні компанії, почали накопичувати кредитний капітал і надавали його ремісникам, фермерам, торговим структурам, установам та організаціям.

Кредитори - це фізичні та юридичні особи, які надають кредит, а ті, хто його бере, - позичальники [6].

Розглянемо інші варіанти трактування поняття «кредит» як економічної категорії в таблиці 1. 1

Таблиця 1.1

Значення поняття «кредит» за різними науковими джерелами

Автор	Характеристика поняття «кредит»
Закон України "Про оподаткування прибутку підприємств" [7]	Кошти та матеріальні цінності, які надаються резидентами або нерезидентами у користування юридичним чи фізичним особам на визначений термін і під відсоток
В.В.Лаптев, В.Ф. Кузьмін [8, с. 78]	Суспільні відносини з акумуляції грошових коштів і надання їх у розпорядження госпорганів на умовах повернення та ціну, яке передбачено, організовано та врегульовано нормами права
В.С. Іконніков [9,с. 54]	Форма грошових економічних відносин, акумуляція тимчасово вільних грошових ресурсів господарських організацій, державного бюджету та населення, для продуктивного використання цих ресурсів, як термінових позик на збільшення основних і оборотних фондів соціалістичних підприємств, відповідно до вимог закону планомірного, пропорційного розвитку народного господарства
Ю.О.Бабичева, О.В Трохова [10, с.38]	Відносини між кредитором і позичальником з надання першим останньому певної суми грошових коштів на умовах платності, строковості і поворотності
І.А.Трахтенберг [11, с. 125]	Форма руху позикового капіталу
М.М. Ямпольский [12, с. 31.]	Відносини, пов'язані зі зворотним наданням ресурсів і погашенням виникаючих у зв'язку з цим зобов'язань

Таким чином, термін позика позначає складне економіко-правове поняття, зміст та внутрішня структура якого визначаються набором та ієрархією характеристик, що обумовлено логічними та концептуальними взаємозв'язками між термінами, як у межах банківської термінології, так і суміжних областей.

Отже, банківську позику можна визначити як основну форму кредиту, за якою банк надає позичальнику кошти (позичковий капітал) у тимчасове користування шляхом здійснення операцій банківського кредитування відповідно до чинного законодавства, а договір позики є необхідним елементом ринкової економіки. є джерелом рішень для забезпечення стабільної роботи підприємств у різних галузях економіки, включаючи малі, тим більше, що кредит необхідний існуючому підприємству.

У сучасній фінансовій системі банки є основними кредиторами. Це визначає домінування цього виду позики як банку. У словнику сучасної економічної теорії Макміллана банківський кредит визначається як форма запозичення або позики банку банківській системі [12; 13]. Можливості, властиві категорії "позики" та категорії "банківський кредит", в цілому відображаються у категорії "банківське кредитування", яка відображає рух позичкового капіталу від банку до позичальника та назад на основі основного принципу. операція з кредитом.

Об'єктом є гроші, позичені позичальником, використані як капітал (для виробничих потреб), тимчасово вільний матеріальний актив.

Необхідність розширення виробництва в обставинах, коли накопичених власних коштів не вистачає, природно свідчить про те, що позики потрібні існуючому виробнику. Однак ще більш потрібні ті, хто просто хоче організувати власне виробництво або розпочати інший бізнес, але ще не зміг накопичити власний капітал. Таким чином, без кредиту нормальне функціонування виробництва, торгівлі та споживання товарів неможливе в сучасному суспільстві.

Загальні економічні та спеціальні принципи кредитування та правила надання позик взаємопов'язані і певним чином переплетені. Тому дотримання всіх його принципів є обов'язковим для ефективного кредитування. Процес кредитування відбувається на основі принципів, які представлені у таблиці 1.2

Таблиця 1.2

Принципи кредитування [14]

Принципи	Характеристика
Платність	Позичальник повертає кредитору не тільки основну суму боргу, а ще й сплачує додаткові кошти у вигляді процента
Забезпеченість	Має на меті захищати інтереси кредитора та не допустити збитків унаслідок неповернення боргу, гарантією є майно
Поверненість	Позичальник має повернути кредитору всю суму позиченої вартості
Цільове призначення	Економічні суб'єкти повинні чітко визначити для чого їм кошти та з якою метою будуть використанні
Строковість	Кошти кредитора передаються позичальнику на чітко визначений строк

Принцип погашення означає, що позичальник повинен повернути позичальникові банк. Банківські установи можуть забезпечувати відстрочку повернення позик за рахунок зростаючого відсотка підприємств [14].

Принцип страхування кредиту означає, що банк має право захищати свої інтереси, запобігати втратам внаслідок погашення боргу внаслідок неплатоспроможності позичальника. Метою застосування цього принципу є зменшення ризику кредитної операції. Фінансові інтереси кредитора повинні бути повністю захищені у разі порушення зобов'язань позичальника. Позика забезпечена певними реальними гарантіями - заставою, порукою, страховим свідоцтвом тощо. - передбачено [14].

Принцип строковості означає, що позичальник повинен повернути банку позику протягом строку, зазначеного в кредитному договорі. Позика повинна бути повернена в заздалегідь визначений час. У разі порушення принципу строковості банк висуває фінансові вимоги до позичальника [14].

Принцип платежу означає, що позичальник повинен повернути позичальникові банк, з оплатою, відповідною його використанню. Позика, як комерційна операція, вимагає від кредитора принесення певного доходу у вигляді відсотків [14].

Принцип цільового кредитування включає вкладення позик на цілі, зазначені в кредитному договорі. Позичальник не може витратити позику на інші цілі. Цільове кредитування означає, що позика орієнтована на конкретний бізнес [14].

В Законі України «Про банки і банківську діяльність» визначено, що банківський кредит – це будь-яке зобов'язання банку надати певну суму грошей, будь-яка гарантія, будь-яке зобов'язання придбати право вимоги боргу, будь-яке продовження строку погашення боргу, яке надано в обмін на зобов'язання боржника щодо повернення заборгованої суми, а також на зобов'язання на сплату процентів та інших зборів з такої суми [15].

Найважливішою передумовою раціональної організації обліку, аналізу та аудиту банківських кредитів є економічно обґрунтована їх класифікація, що представлені на рисунку 1.2

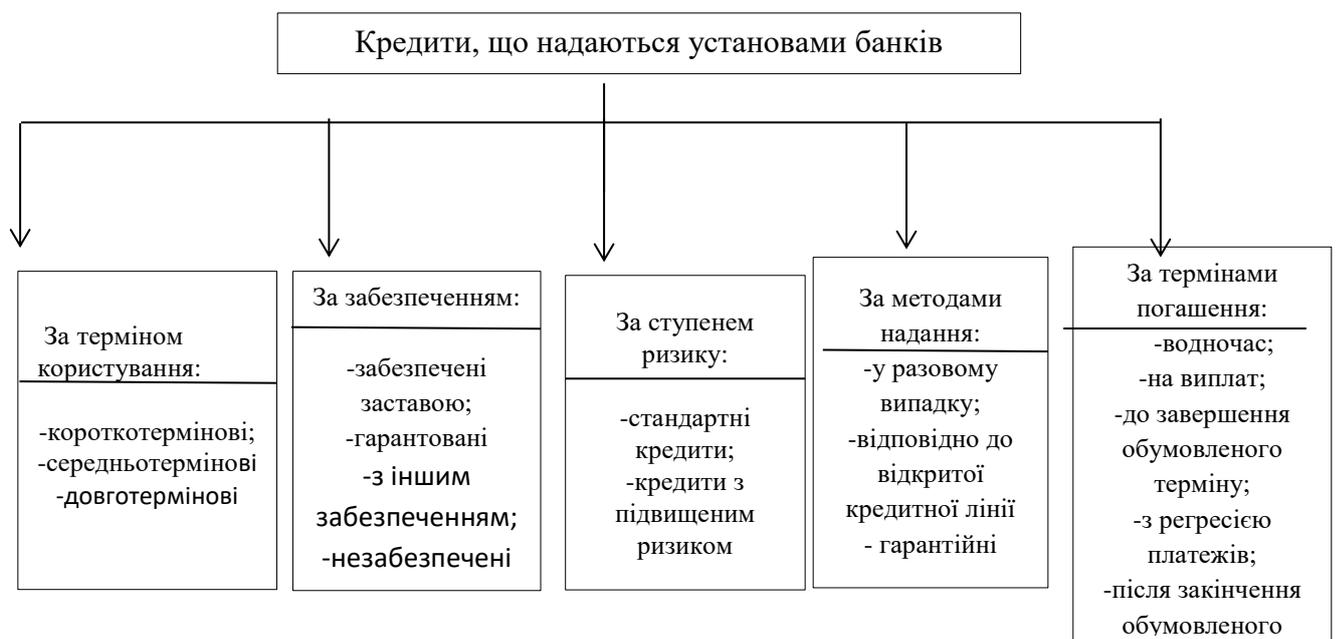

Рис. 1.2 Класифікація видів банківського кредиту [16]

У сучасних умовах тип позики вже не залежить від галузевої приналежності позичальника, а пов'язаний з метою позики (надання позик поточній діяльності компаній для задоволення потреб в оборотних коштах, збільшення корпоративних інвестиційних позик, модернізація та реконструкція

активи; потреби), правовий статус позичальника (юридична особа, фізична особа, компанія), термін погашення, методи забезпечення та погашення.

Сучасна практика кредитування відрізняється різними видами: строкова позика, кредитна лінія, овердрафт. У міру посилення міжбанківської конкуренції види кредитування стануть ще більш різноманітними, оскільки розвиток комерційних банків дозволить використовувати широкий спектр видів позик.

Таким чином, на наш погляд, банківським установам може знадобитися запровадити внутрішні класифікатори, які корисні для організації ефективної роботи з кредитним портфелем. Тільки комплексний підхід до сегрегації для характеристики кредитних операцій комерційних банків. Класифікація банківських позик за умовами використання, забезпеченням, ступенем ризику, методами страхування, позичальниками (див. рис 1.2).

Що стосується кредитування, позики поділяються на короткострокові (до 1 року) та довгострокові (понад 1 рік) сторони, оскільки ми вважаємо, що не доцільно розподіляти так звані середньострокові позики, оскільки насправді довгострокові позики - це позики банкам на термін більше 1 року.

Положення Національного банку України щодо "Кредитування" включають забезпечені, забезпечені, в іншому випадку забезпечені, незабезпечені позики [16].

Залежно від ступеня ризику позики бувають стандартними та високоризиковими.

За способом страхування розрізняють позики, які надаються разово, відповідно до відкритої кредитної лінії та гарантійних позик.

Відповідно до умов погашення Положення про кредитування Національного банку України, банківські позики поділяються на п'ять груп (див. рис. 1.2).

Класифікаційні характеристики банківських позик: строк корисного використання; метод догляду; ступінь ризику; методи догляду; зрілість; інші умови надання, використання або викупу [18].

Загалом, розширення та поглиблення класифікації банківських позик є надзвичайно важливим для найглибшого та найповнішого вивчення теорії та практики кредитних операцій банками.

Ми розглядаємо тему кредитування у сфері малого та середнього підприємництва, тому буде корисно проаналізувати суть малого та середнього підприємництва.

Згідно з чинним законодавством, малі підприємства - це юридичні особи - компанії будь-якої організаційно-правової форми управління та власності, у яких середня кількість працівників протягом звітного періоду (календарного року) не перевищує 50, а річний дохід не перевищує 500 000 євро [19].

Середні підприємства (до 249 працівників) можуть мати річний дохід до 50 млн. євро

Таблиця 1.3

Параметри малих підприємств за кількістю осіб в Україні [19].

Галузь економіки	Кількість працюючих
У промисловості та будівництві	до 200
У інших сферах виробничої діяльності	до 50
У науці і науковому обслуговуванні	до 100
У галузях невиробничої сфери	до 25
У роздрібній торгівлі	до 15

Малі та середні підприємства відіграють важливу роль в економіці країни. Без цієї галузі ринкова економіка не буде розвиватися ефективно і працювати стабільно. Розвиток малих та середніх підприємств сприяє зайнятості, доходу та економічному розвитку в цілому.

Узагальнюючи наукові підходи до з'ясування сутності, структури та складових банківського кредитування, ми пропонуємо таку модель системи кредитування МСП.

Схематично структуру системи кредитування МСБ зображено на рисунку 1.3.

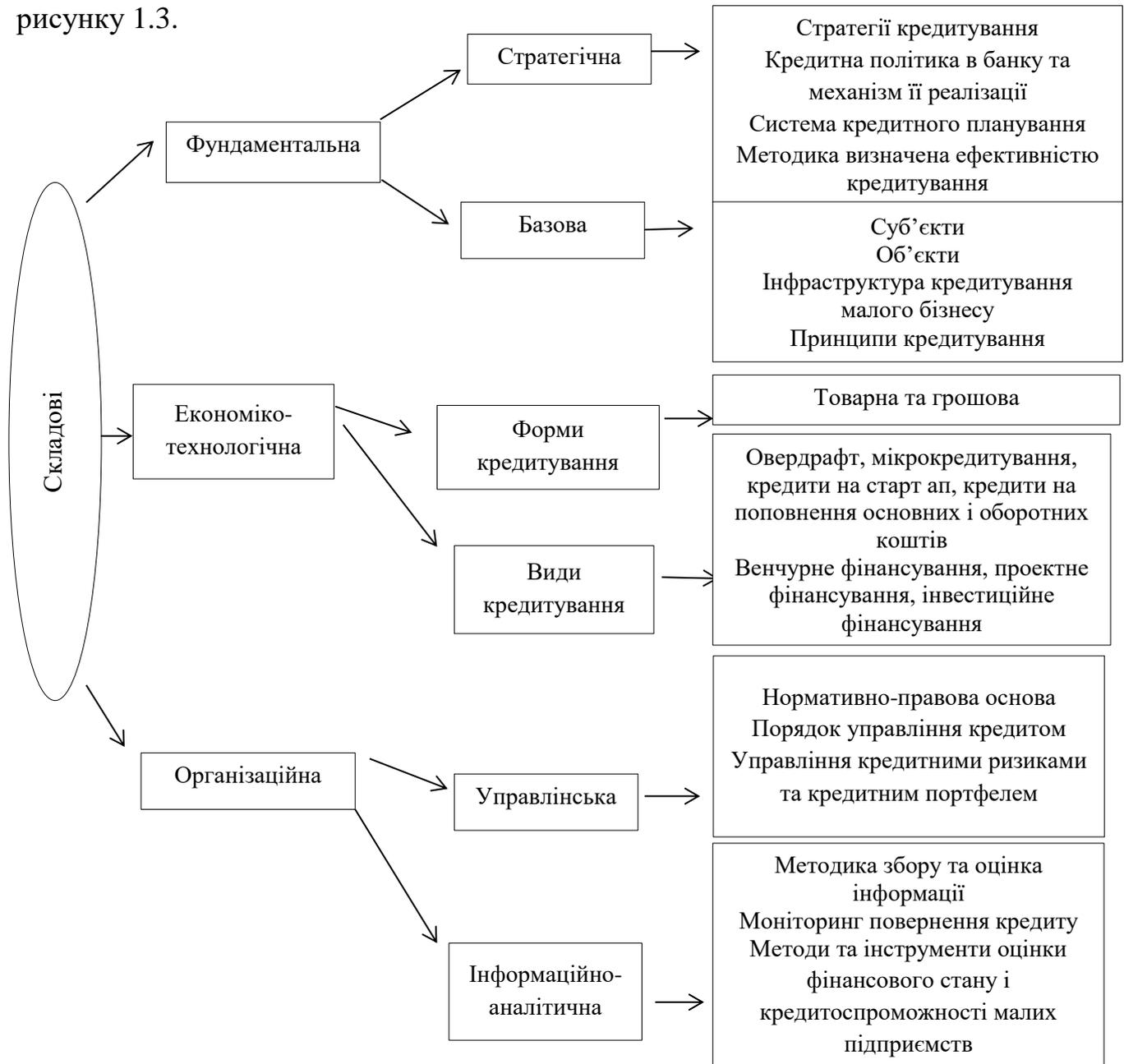

Рис. 1.3. Структура системи банківського кредитування МСБ [20]

Ця модель поєднує три функціональні блоки (основний, економіко-технологічний та організаційний) та сукупність таких елементів (принципи, учасники (суб'єкти, суб'єкти), процедури, методи та інструменти кредитування, планування та контролю процесів, а також як кредитна інфраструктура. Його взаємодія найкраще підходить для задоволення потреб малих підприємств у кредитних ресурсах.

Можна констатувати, що розвиток малого та середнього підприємництва вимагає належних фінансових ресурсів. Користуючись позикою, ви повинні знайти вирішення цієї проблеми та створити умови для стабільної та ефективної роботи малих та середніх підприємств.

Сьогодні багато банківських установ надають справді високоякісні послуги малому бізнесу. Найбільшу частку кредитування малого бізнесу в 2020 році становлять комерційні банківські установи: Райффайзен Банк Аваль, Креді Агріколь Банк, КредоБанк. Однак негативним фактором є те, що частка позик малому бізнесу в кредитному портфелі середньої банківської установи незначна - близько 2 відсотків.

Тому стабільна робота малого бізнесу є дуже важливою для України. В даний час малий бізнес не має достатніх ресурсів. В даний час малий бізнес знаходиться в великій небезпеці подальшого ефективного бізнесу в Україні. Потрібно підтримувати та вдосконалювати державну підтримку цього бізнесу, а також робити доступнішим та зручнішим кредитування.

Залежно від стадії розвитку і потреб малого підприємства банками надаються різні види кредитів, розглянемо більш детально (табл. 1.4)

Таблиця 1.4

Класифікація видів банківського кредитування малих і середніх підприємств[21]

Вид/форма	Класифікація
1	2
Овердрафт	Переваги: 1) можливість швидко та ефективно отримати короткострокове кредитування з мінімальною кількістю документів; 2) зручність його періодичного відновлення. Недоліками є короткий термін кредитування, невеликі суми, коли ліміт визначається виходячи з середньомісячних оборотів клієнту
Мікрокредитування	Банки зосереджені на цільових групах підприємств, де позичальники - малі підприємства сегментовані за різними класифікаційними ознаками – від обсягів річної виручки до галузевих характеристик. Переваги: 1) можливість сформувати позитивну кредитну історію для малих підприємств; 2) виконання соціальної функції, коли позичальники з мінімальними доходами можуть отримати кредит і розпочати власну справу, що знижує рівень безробіття. Розвиток мікрокредитування можливий декількома шляхами – через формування власного внутрішнього підрозділу в банку; відкриття дочірньої мікро кредитної організації, укладання договору з діючою мікро кредитною організацією.

Продовження табл.1.4

1	2
Комерційна іпотека	Використання комерційної нерухомості в якості застави обумовлено зацікавленістю підприємців, які орендують комерційну нерухомість, отримати її у власність. Іпотеку відрізняє відносно довгі терміни погашення позики і високі проценти. Іпотечні кредити надає обмежене коло банків
Кредитування придбання основних	Надає можливість малим підприємствам придбати необхідні види обладнання, спеціальної техніки, автотранспортних засобів на довгі терміни кредитування. Максимальна сума кредиту обмежується лише платоспроможністю позичальника і розраховується по внутрішнім методикам банку . По окремими видам обладнання та техніки в банках діють спеціальні програми із субсидуванням процентних ставок. Термін кредиту – 5–10 років, погашення за графіком рівними частинами або за гнучким графіком.
Кредит на поповнення оборотних	Поширений вид кредитування, умови якого залежать від політики банку. Перевагами кредитування є простота оформлення угоди в банку, відсутність забезпечення, можливість диференційованого підходу до процедури погашення кредиту. Максимальний обсяг кредиту розраховується виходячи від обсягу річної виручки, позичальник має дотримуватися цільового призначення кредиту.
Кредит «старт-ап»	Переваги – можливість розпочати власну справу. Недоліки: 1) надвисокі ризики, що зумовлюють формування великих резервів, що знижують прибутковість банків; 2) неякісні бізнес плани, що утруднює прогнозування кризових ситуацій за таким кредитом; 3) недостатня розробленість методичних рекомендацій по старт-апу.
Інвестиційн кредитування	Це такий вид позики, який банк надає кредитуючій організації за умови подання виробничої програми та бізнес-плану для нового проекту. та інші документи, що підтверджують належне використання коштів. Перевагою інвестиційного кредитування є довгострокове значення позики. Труднощі кредитування полягають у необхідності підготовки пакета бухгалтерських ваучерів та якісного бізнес-плану на кілька років для обґрунтування генерування грошових потоків; необхідність покрити позику.
Венчурне фінансування	Переваги - довгостроковий кредит, підтримка наукомістких проектів. Недоліки - високі процентні ставки та обмежена пропозиція через високі ризики та труднощі у розробці правильної методології. На практиці ризикові позики надаються лише компаніям, які перебувають на стадії розвитку. На ранніх стадіях розвитку (стартування, зростання) основними джерелами будуть власні кошти та кооперативні фонди, а потім - фонди бізнес-ангелів, державні гранти, інституційні інвестори, корпоративні фонди тощо.
Проектне фінансування	Надається обмеженим колом банків. Переваги – великі обсяги та значні терміни кредитування для вже розвинутих підприємств та можливість спрямувати кошти на різні цілі, великі і складні проекти. Недоліки – високі ризики, велика роль проектного аналізу, множинність учасників процесу проектного фінансування, варіантність різних умов реалізації процесу. .

Слід зазначити, що позики малого та середнього бізнесу є проблемою сьогодні в Україні. Обсяг наданих позик фактично майже подвоївся у реальному вираженні. Основною причиною скорочення стала банківська криза та економічний спад.

Звертаючись до світового досвіду, ми можемо спостерігати, що малі та середні підприємства кредитують переважно малі банківські установи: земельні банки та ощадні каси, банки взаємних кредитів та кооперативні банки [22].

У період з 2017 по 2021 роки кредитний портфель українських банків збільшився, незважаючи на зменшення кількості українських банків. Це свідчить про те, що на фінансовому ринку все ще є перевірені банки, які перебувають у стабільному та стабільному становищі, збільшують свої активи та працюють відповідно до законодавства, яке, на жаль, часто змінюється та встановлює жорсткі умови діяльності.

1.2. Характеристика сучасних тенденцій банківського кредитування малого та середнього бізнесу.

Малі та середні підприємства (МСП) є рушійною силою економіки та основою середнього класу у всьому розвиненому світі. Діяльність малих та середніх підприємств забезпечує працевлаштування та отримання податків та інших платежів до бюджету. Це величезний фактор розвитку науково-технічного прогресу та створює здорове конкурентне середовище в економіці.

Тому економіка розвинених країн базується на малих та середніх підприємствах. Зокрема, на багато європейських країн припадає понад 50% ВВП (Італія - 70%, Франція - 52%), Польща 47% ВВП, Росія та Білорусь - 22% та 23% відповідно. В Україні малий бізнес ще перебуває у зародковому стані (15% ВВП) і потребує значної підтримки [23].

Розглянемо співвідношення підприємств в Україні в залежності від розміру на рисунку 1.2.

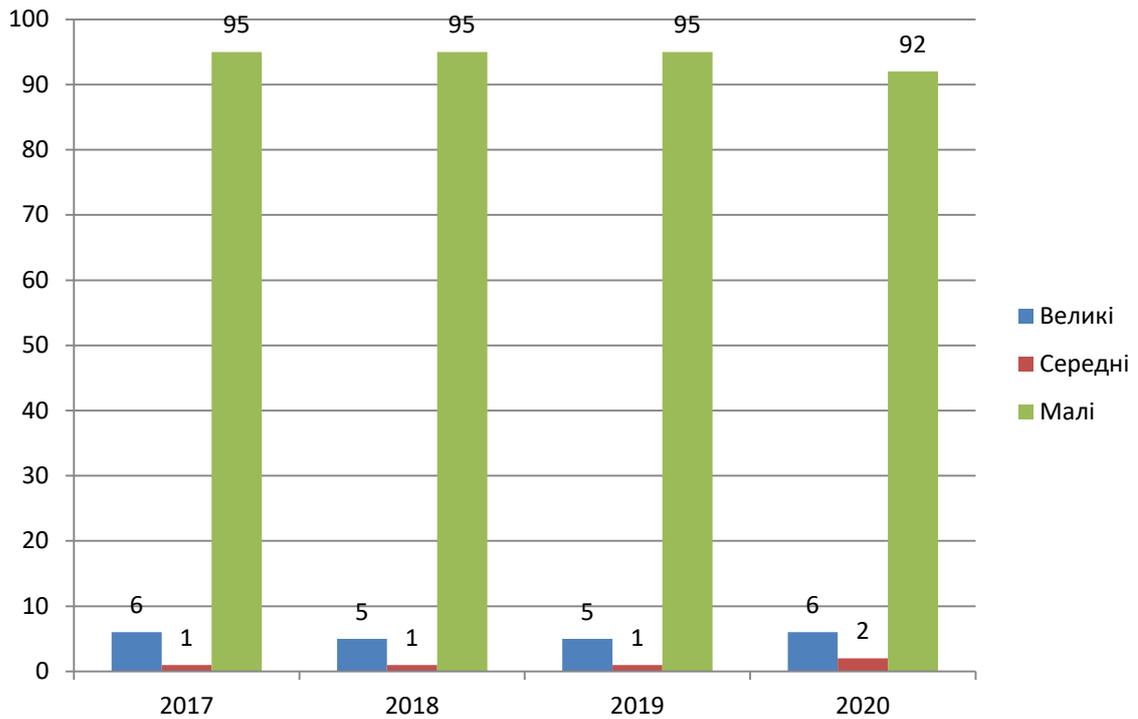

Рис.1.2.Частка підприємств в Україні в залежності від їх розміру, % за 2017-2020 роки

*Складено автором [24]

За даними Державної служби статистики України, частка малих підприємств у розмірній структурі вітчизняних підприємств на початок 2020 року становила 291 154 одиниць, або 92% від загальної кількості. Частка середніх та великих компаній становила 6% (14832 од) та 2% (383 од) [24].

Малий і середній бізнес в Україні приносить 55% валового внутрішнього продукту в економіку країни, при цьому якщо виділити тільки малий бізнес, то це лише 16% ВВП.

Малий бізнес має економічні, виробничі та соціально-економічні вигоди, а саме: гнучкість, динамічність, адаптація до змінних технологій, здатність швидко створювати та впроваджувати нові інструменти та технології, соціальна стабільність, насичення ринку праці новими робочими місцями.

Проаналізуємо більш детально діяльність малих і середніх підприємств в розрізі видів діяльності у таблиці 1.5

Таблиця 1.5

Аналіз доходів підприємств за галузями та розмірами в Україні, за 2017-2019 роки

Галузь економіки	Роки	Усього, тис.грн	У тому числі:							
			великі підприємства		середні підприємства		малі підприємства		з них мікропідприємства	
			тис.грн	питома вага,%	тис.грн	питома вага,%	тис.грн	питома вага,%	тис.грн	питома вага, %
Усього	2017	7707935218,8	2929516585,0	38,0	3296417896,8	42,8	1482000737,0	19,2	497777058,4	6,5
	2018	9206049545,7	3515839460,5	38,2	3924059641,2	42,6	1766150444,0	19,2	599625562,6	6,5
	2019	9639730603,3	3631415313,0	37,7	4168439400,3	43,2	1839875890,0	19,1	612370435,5	6,4
Сільське, лісове та рибне господарство	2017	454380102,6	38879856,5	8,6	237987311,3	52,4	177512934,8	39,0	54238657,3	11,9
	2018	525096891,4	54757921,9	10,4	272210153,2	51,9	198128816,3	37,7	60854190,8	11,6
	2019	556325872,1	74131964,5	13,3	275953815,0	49,6	206240092,6	37,1	65480035,8	11,8
Промисловість	2017	1781172119,7	940140299,1	52,8	680356228,3	38,2	160675592,3	9,0	36402635,6	2,0
	2018	2061166799,0	1122906051,2	54,5	746408131,3	36,2	191852616,5	9,3	44333168,2	2,2
	2019	2025229656,2	1096388706,3	54,2	745865947,7	36,8	182975002,2	9,0	39246281,1	1,9
Будівництво	2017	221404892,1	11083593,5	5,0	100034790,6	45,2	110286508,0	49,8	39338871,6	17,8
	2018	302718031,5	19119520,4	6,3	137225456,2	45,3	146373054,9	48,4	49634949,6	16,4
	2019	370760612,8	32367249,6	8,7	159845459,8	43,1	178547903,4	48,2	56130305,8	15,1

Продовження табл.1.5

Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	2017	3061652945,5	873325888,9	28,5	1465144941,8	47,9	723182114,8	23,6	249855920,4	8,2
	2018	3764364900,7	1101153132,9	29,3	1809079014,9	48,0	854132752,9	22,7	301224254,4	8,0
	2019	3958371095,6	1222860510,0	30,9	1893549228,4	47,8	841961357,2	21,3	280487840,6	7,1
Освіта	2017	2713579,2	–	–	1017940,3	37,5	1695638,9	62,5	774120,8	28,5
	2018	3544277,1	–	–	1352884,2	38,2	2191392,9	61,8	995524,5	28,1
	2019	5104216,2	–	–	1899695,2	37,2	3204521,0	62,8	1569407,3	30,7

*Складено автором [24]

Таким чином, можна зробити висновок, що великі підприємства є найбільш передовими в промисловості, середні підприємства в оптовій та роздрібній торгівлі; ремонт автомобілів та мотоциклів, що є найбільшим показником у сільському, лісовому та рибному господарстві.

Розглянемо детальніше структуру малих підприємств за обсягами реалізації та видами економічної діяльності.

Таблиця 1.6

Обсяги виробництва і реалізації підприємств малого та середнього бізнесу в Україні, за 2010-2019рр

Роки	Усього	У тому числі					
		великі підприємства		середні		малі	
		сума, млн. грн	питома вага, %	сума, млн. грн	питома вага,%	сума, млн. грн	питома вага,%
2010	3366228,2	1401596,8	41,64	1396364,3	41,48	568267,1	16,88
2011	3991239,4	1775829,0	44,49	1607628,0	40,28	607782,4	15,23
2012	4203169,6	1761086,0	41,9	1769430,2	42,1	672653,4	16
2013	4050215,0	1717391,3	42,4	1662565,2	41,05	670258,5	16,55
2014	4170659,9	1742507,9	41,78	1723151,5	41,31	705000,5	16,91
2015	5159067,1	2053189,5	39,8	2168764,8	42,04	937112,8	18,16
2016	6237535,2	2391454,3	38,34	2668695,7	42,78	1177385,2	18,88
2017	7707935,2	2929516,6	38,01	3296417,9	42,77	1482000,7	19,23
2018	9206049,5	3515839,5	38,19	3924059,6	42,62	1766150,4	19,19
2019	9639730,6	3631415,3	37,67	4168439,4	43,24	1839875,9	19,09

*Складено автором [24]

Виходячи з розрахунків, бачимо, що найбільшу частку обсягів виробництва та реалізації займають середні підприємства, яка у 2010 році складала 41,48% та за дев'ять років зросла до 43,24%.

Графічно результати розрахунків представимо на рисунку 1.5

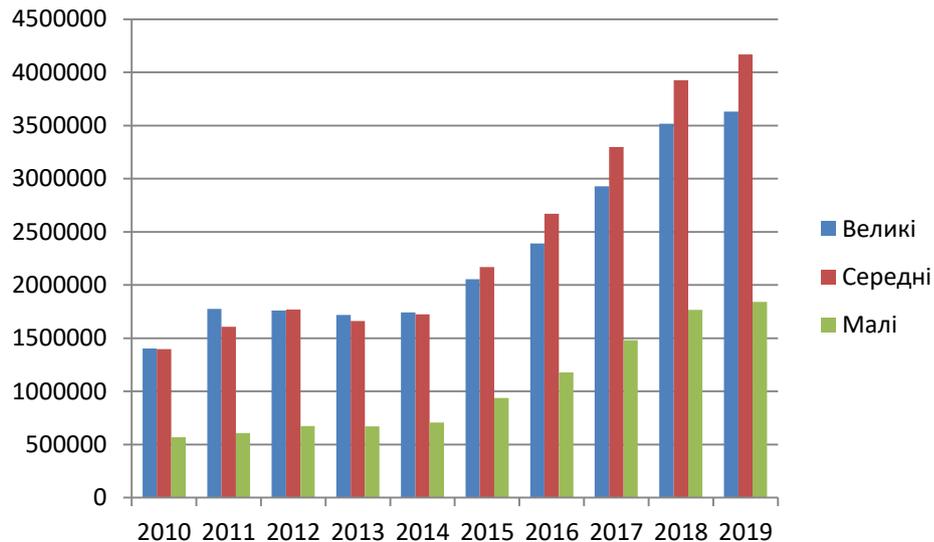

Рис.1.5. Обсяг реалізації підприємств в Україні за видами діяльності, за 2010-2019 роки, млн. грн

*Складено автором [24].

Причому найбільші обсяги виробляли великі компанії: у промисловості - 60,2%, у транспорті, складі, поштових послугах - 53%; середні підприємства: у сфері охорони здоров'я та соціальної допомоги - 72,6%, у сільському, лісовому та рибному господарствах - 52,1%; малий бізнес: в освіті - 53%, в нерухомості - 47,3%, у будівництві - 43,2%

Слід зазначити, що малі та середні підприємства значною мірою визначають темпи економічного зростання, склад та якість ВВП, що є основою економіки країни. Основними стимулами для розвитку малих та середніх підприємств є те, що малі та середні підприємства мають більший обсяг реалізації, ніж "гіганти" економіки, а сума податків, що сплачуються малими та середніми підприємствами, становить вище для плати власникам; малі та середні підприємства створюють значну кількість робочих місць порівняно з великими. Наприклад, в Європі на малі та середні підприємства припадає 99% всього бізнесу в ЄС, а МСП створили майже 85% нових робочих місць за останні п'ять років.

Виходить, що саме суб'єкти МСБ, які формують більшість надходжень до бюджету, генерують більшість робочих місць (що особливо важливо в часи кризи) та мають більший обсяг реалізації, підтримують економіку України, що відображено на рисунку 1.7.

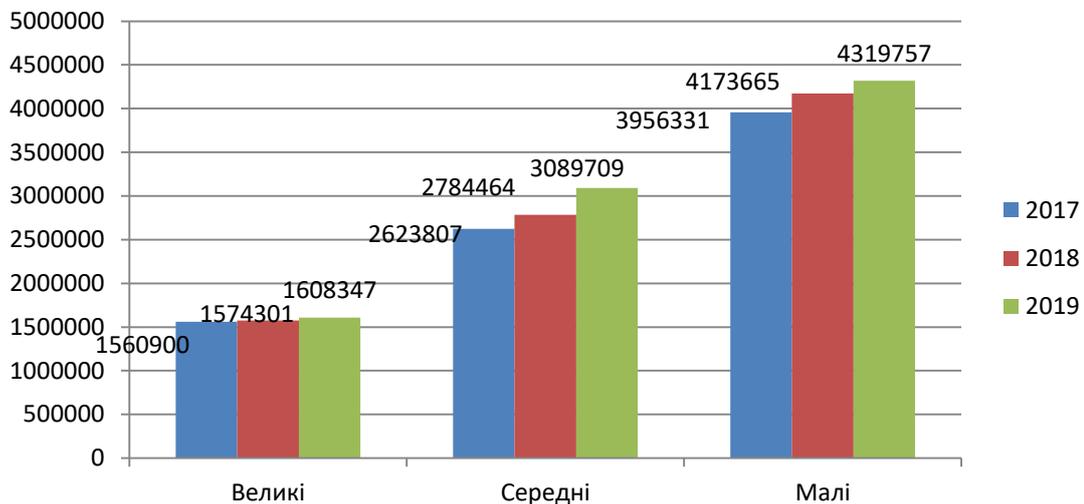

Рис.1.7. Структура зайнятих працівників у суб'єктів великого, середнього, малого підприємництва у 2017-2019 роках, тис. осіб

*Складено автором [24].

Отже, у 2017 році на малих підприємствах працює 41 73665 тис. осіб, у 2019 р. кількість працівників зросла до 4319575 тис., на середніх підприємствах ця кількість зросла з 2623807 до 3089709 тис.

Забезпечення розвитку бізнесу передбачає фінансові операції. Вони проводяться як в рамках регулярних, так і надзвичайних заходів.

Джерела фінансування малого і середнього бізнесу наведені у таблиці 1.7

Таблиця 1.7

Джерела фінансування малого і середнього бізнесу [25]

№	Назва джерела	Вартість	Термін	Вимоги до отримання
1	2	3	4	5
1	Самофінансування-використання прибутку та амортизаційного фонду	Відносно низька	-	Залежно від фінансового результату та суми відрахувань до амортизаційного фонду

Продовження табл 1.7

1	2	3	4	5
2	Державне фінансування-у формі державної підтримки та грантів	-	До року	Доступність джерела обмежена, через малу кількість грантів
3	Фінансово - кредитний ринок	Відносно висока	До 3-х років	Високі вимоги, залежить від наявності власних фінансових ресурсів та ліквідного забезпечення
4	Ресурси міжнародних фондів та організацій	-	1-2 роки	Високі вимоги , доступність обмежена сферами роботи фондів та організацій
5	Фондовий ринок	Помірна	Необмежено для акцій, рік-пять для облігацій	Процедура емісій тривала та довга ,вимоги високо формалізовані
6	Ринок приватних запозичень	Висока	До року	Вимоги до оформлення мінімальні

Таким чином, для МСП найдовшим джерелом фінансування є фінансовий та грошовий ринки, але витрати будуть високими порівняно з іншими джерелами. Ви можете управляти компанією, використовуючи фонд прибутку або амортизації, залежно від фінансового результату.

Розглянемо інвестиції за джерелами фінансування в основний капітал у таблиці 1.8

Таблиця 1.8

Склад інвестицій МСБ за джерелами фінансування в основний капітал у 2017-2020рр, у % до загального обсягу, розроблено автором за даними [26].

Джерело фінансування	Роки				Відхилення
	2	3	4	5	
	2017	2018	2019	2020	
1	2	3	4	5	6
	2017	2018	2019	2020	2020/2017
Кошти державного бюджету	2,6	0,8	2,5	2,4	-0,2
Кошти місцевого бюджету	2,9	2,7	5,1	7,1	4,2
Власні кошти підприємств та організацій	63,5	71,6	67,5	69,4	5,9
Кредити банків та позики	14,9	8,9	7,4	8,2	-6,7

Продовження табл.1.8

1	2	3	4	5	6
Кошти іноземних інвесторів	1,7	2,8	3,2	3,0	1,3
Кошти населення на будівництво власних квартир	2,5	2,7	3,1	2,2	-0,3
Кошти населення на індивідуальне житлове будівництво	8,9	8,0	9,9	6,9	-2
Інші джерела фінансування	3,8	3,3	2,9	2,4	-1,4

Проаналізувавши дані таблиці 1.8, слід зазначити, що малі та середні підприємства в Україні стикаються з серйозними проблемами у доступі до фінансових та кредитних ресурсів. Частка позик у капіталі МСП становить близько 20% порівняно з 60% у розвинених країнах. Більшість компаній інвестують власні прибутки та інвестиції своїх засновників у розвиток бізнесу. Така ситуація зумовлена високою вартістю кредиту.

Що стосується банківської діяльності, операційні доходи сектору продовжують швидко зростати, що свідчить про відновлення попиту на банківські послуги та, отже, про економічну діяльність. Наприкінці року банки значно збільшили виділення своїх резервів для активних операцій. Загалом, розподіл позичкових резервів протягом року майже подвоївся у грошовому вираженні, але залишався помірним щодо кредитного портфеля. Найважливішим ризиком для банків у 2021 році залишається кредит - загрози платоспроможності певних галузей та компаній залишаються високими.

За даними НБУ, у 2020 році банки зменшили гривневий кредитний портфель для малого та середнього бізнесу на 4,3% до 421 млрд грн, а іноземна валюта зросла на 17,1% до 11,2 млрд доларів. банк, детальніше розглянуто у розділі 2.2[26]

Ставка за гривневими кредитами бізнесу протягом кварталу зменшилась з 19,9% до 9,2% річних, що дуже добре для підприємств (рис.1.7).

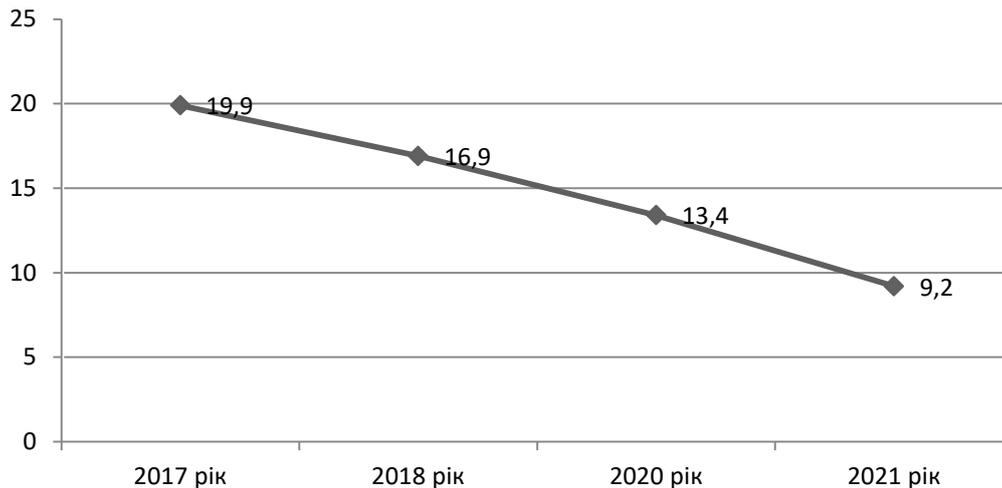

Рис.1.7.Відсоткові ставки за новими кредитами для підприємств малого та середнього бізнесу, % річних

*Створено автором [26]

В Україні підтверджено існування фінансових обмежень на інвестиційну діяльність на рівні малого бізнесу з точки зору вартості капіталу. Таким чином, за даними НБУ, середня ставка кредитування таких підприємств вища, ніж у середніх та великих підприємств. Загальна різниця у вартості становила 1,8 відсотків у 2017 році, 4,2 відсотків у 2018 році, 9,3 відсотків у 2019 році. Середня вартість капіталу великих підприємств за останні 3 роки становила 12%, середнього - 17%, малого - 18% [26].

Для забезпечення ресурсів, необхідних для фінансування (кредитування) українських МСП, існують програми, що дозволяють банкам надавати дешевші позики - це програми фінансових установ у співпраці з різними іноземними фондами та структурами (Німецько-український фонд, Західний фонд NIS, Європейський інвестиційний фонд тощо). Вони дозволяють поступово впроваджувати в Україні нові види фінансової підтримки, а саме: часткову компенсацію процентних ставок за кредитами для бізнес-проектів, компенсацію орендних платежів; планується розширення програми мікрокредитування [27]. Розглянемо детальніше банківське кредитування малого та середнього бізнесу у таблиці 1.9 та на рисунку 1.8,1.9.

Таблиця 1.9

Аналіз наданих кредитів банками України, за розміром суб'єкта господарювання та видами валют,
за 2017-2021 роки, млн.грн [24].

Період	Усього	у тому числі за валютами		у тому числі за розміром суб'єкта господарювання								
				суб'єкти великого підприємництва			суб'єкти середнього підприємництва			суб'єкти малого підприємництва		
		націо- нальна валюта	іно- земна валюта	усього	у тому числі		усього	у тому числі		усього	у тому числі	
					націо- нальна валюта	іно- земна валюта		націо- нальна валюта	іно- земна валюта		націо- нальна валют а	іно- земна валют а
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
2017	829 932	455 095	374 837	310 948	144 254	166 694	209 521	108 914	100 606	111 054	52 745	58 309
2018	859 740	464 023	395 717	310 066	139 518	170 548	212 490	115 845	96 645	94 485	49 302	45 183
2019	744 648	426 514	318 134	234 658	115 639	119 019	184 783	93 439	91 344	73 807	39 753	34 054
2020	724 157	409 517	314 640	220 837	91 555	129 283	213 960	117 905	96 054	70 135	38 806	31 330
квітень 2021	733 228	427 739	305 489	208 429	87 300	121 130	219 277	125 462	93 815	79 804	46 716	33 088

*Складено автором [24]

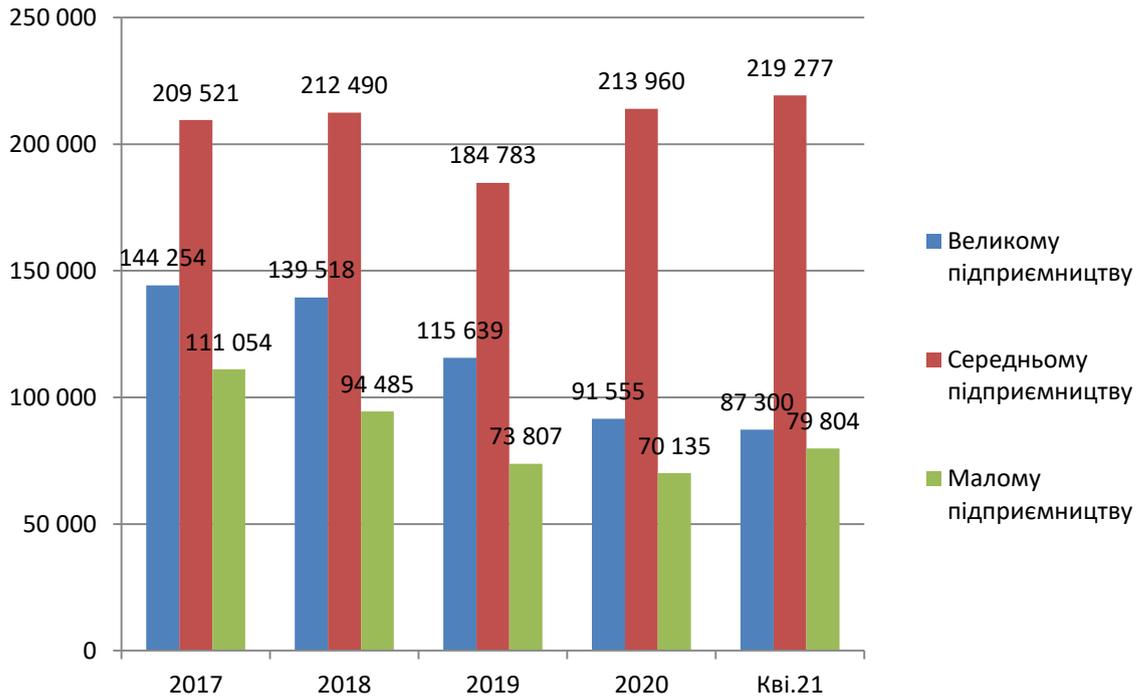

Рис.1.8. Кількість наданих кредитів у національній валюті за 2017-2021 роки, млн.грн

*Складено автором [26]

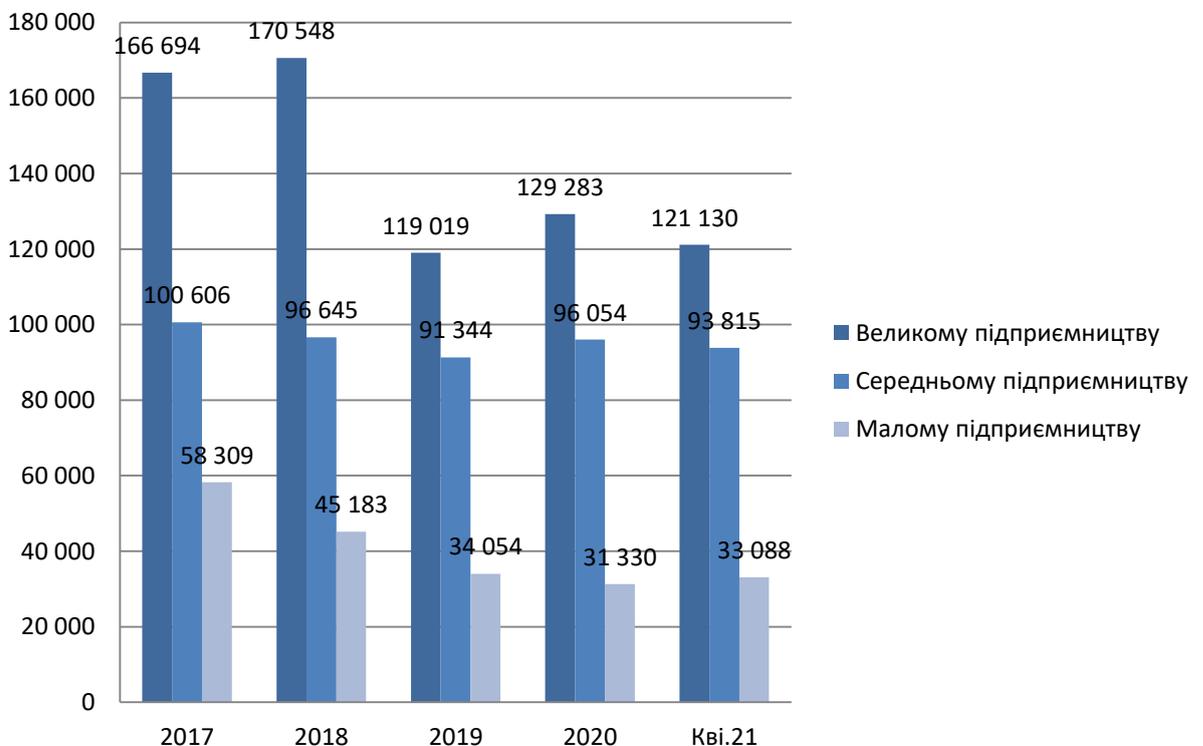

Рис.1.9. Кількість наданих кредитів у іноземній валюті за 2017-2021 роки, млн.грн

*Складено автором [26]

Протягом періоду, що розглядається, частка позик, виданих у національній валюті, переважала у структурі відповідно до видів валют, що надаються суб'єктам господарювання. Обсяг таких позик неухильно зростає

Окрім цільових інвестицій, у структурі позик суб'єктам господарювання переважає частка позик, виданих на поточну діяльність, яка в середньому становить 83,3%. Обсяг позик, наданих для поточної та інвестиційної діяльності протягом 2017–2021 років, вона має тенденцію до поступового зростання.

Аналізуючи поточну ситуацію з малим бізнесом в Україні, нам потрібно вивчити один з основних його показників - динаміку змін кількості малого бізнесу (табл. 1.10), і порівняти його з обсягом банківських позик.

Таблиця 1.10

Динаміка банківського кредитування і кількості малих підприємств в Україні за 2017-2020 роки [26]

Період	у тому числі за розміром суб'єкта господарювання			Кредити видані, млн.грн,усього
	суб'єкти великого підприємництва, одиниць	суб'єкти середнього підприємництва, одиниць	суб'єкти малого підприємництва, одиниць	
2017	399	15254	1789406	310 948
2018	446	16476	1822671	310 066
2019	518	18129	1922978	234 658

Отже, українські банківські установи все ще поступово починають збільшувати кредитування малого бізнесу, що пояснюється більшою надійністю щодо великих підприємств. Кредити малому бізнесу, як правило, зменшаться у 2017-2019 роках, але експерти стверджують, що частка позик малому бізнесу в кредитних портфелях банків може досягти 10-15% до 2022 року [28].

Через епідеміологічну ситуацію у світі економічна криза в Україні 2020 року найбільше вплинула на сегмент малого, мікро- та середнього підприємництва. Держава реагує на цю ситуацію розробкою програм підтримки бізнесу. Кабінет Міністрів України запровадив та запровадив дві програми підтримки малого та

середнього підприємництва в країні: "Доступні позики 5-7-9%" та програма "Нові гроші".

Програма "Доступні позики 5-7-9%" була запроваджена на початку року, у січні 2020 року. Справа в тому, що він спрямований на рефінансування боргу малого бізнесу. Станом на серпень 2020 року 18 українських банків працюють за програмою "Доступні кредити" на 5-7-9%, серед них: Укргазбанк, Ощадбанк, Банк Схід, Полікомбанк, Мегабанк, Приватбанк, Укрексімбанк, Альянс Банк, ТАСКОМБАНК, Райффайзен Банк Аваль, ЦБ Глобус, АКБ Львів, ПУМБ, КРЕДОБАНК, АльфаБанк, Креді Агріколь Банк, ОТП Банк та Кредитвест Банк [29].

Умови кредитування за програмою "Доступні позики 5-7-9%" :

- кредитування виключно в гривні; максимальна сума позики - 3 млн грн; комісія банку - до 1%; максимальний термін позики: інвестиційний кредит - до 5 років;

- позики на поповнення оборотних коштів підприємства - на термін до 2 років; обов'язковий внесок: 20% від суми проекту у випадку з початковою компанією та 30% від суми проекту у випадку зі стартовою компанією;

- документація про діяльність: у випадку діючих підприємств тривалість роботи повинна перевищувати 1 рік, діяльність повинна бути прибутковою за останній звітний рік;

- для новостворених компаній (діяльність яких менше 1 року) повинен бути розроблений бізнес-план реалізації інвестиційного проекту;

- метою використання позичкових коштів може бути придбання комерційної нерухомості без права оренди, оновлення основних фондів у формі придбання нового та вживаного обладнання та їх модернізація; будівництво та реконструкція приміщень (крім офісів); придбання франшиз, інвестиції у виготовлення медичних виробів;

- гарантія: для операційної компанії активи компанії є гарантією; у випадку запуску, держава управляє позикою через Фонд розвитку підприємств, гарантуючи гарантійний внесок у розмірі 0,5% річних [29].

Процентна ставка за програмою варіюється в залежності від річного доходу компанії та кількості нових робочих місць (рис. 1.9).

5%	7%	9%
-річний дохід не перевищує 50 млн. грн; -за умови найму не меншу 2 нових працівників протягом 1 кварталу	-річний дохід не перевищує 50 млн. грн; -не є обов'язковою умовою створення робочих місць	-для бізнесу з річним доходом від 50 до 100 млн грн; -за кожне нове створене робоче місце відсоткова ставка знижується на 0.5% річних ,але не меншу 5% річних

Рис.1.9. Відсотки по кредитах за програмою «Доступні кредити 5-7-9 %» [29].

В результаті функціонування програми "Доступні позики 5-7-9%" 15 червня 2020 року із 24 720 поданих заявок на позики було надано 639 позик на загальну суму 404,76 млн грн. Як відсоток схвалених заявок лише 2,58% від загальної кількості отриманих заявок. 17 серпня 2021 року було видано 2198 позик на суму 4893 млн грн. Найпоширенішими причинами негативного результату заявок є фіксований фактор ділової репутації позичальника (близько 60% відмов), незрозумілий бізнес-план (11%) та невідповідність мети запозичення державній програмі (12 %) [29]

Сильна конкуренція на банківському ринку змушує банки розширювати спектр кредитних послуг, що надаються малим та середнім підприємствам, покращувати їх якість та застосовувати в своїй практиці нові види позик, які залишаються надзвичайно вигідними та стабільно вигідними.

Розглянемо більш детально характеристики банківських послуг для МСП (табл. 1.11.)

Таблиця 1.11

Характеристика банківських послуг для малого і середнього бізнесу банками України [30]

№	Послуга банку	Мінімальний обсяг	Процентна ставка, винагорода банку	Термін	Забезпечення
1	Овердрафт	15-40% від суми середньомісячного обороту	За домовленістю (порівняльно висока)	короткостроковий	Обороти за рахунком позичальника
2	Факторинг	На суму поставлених товарів або наданих послуг	20-22 % плюс факторингова комісія 0,75- 5%	короткостроковий	Не потребує забезпечення
3	Терміновий кредит	За домовленістю	За домовленістю (порівняльно низька)	30-60 днів фіксований термін погашення	Не потребує забезпечення
4	Операції Репозитиву з товарами	На суму товару	Винагорода банку- різниця цін купівлі і продажу	короткостроковий	Товар
5	Кредитна лінія банку	Кредит надається кілька раз в межах установленого кредиту	20-30% у гривнях і 12-14 % в іноземній валюті	короткостроковий і довгостроковий	Необхідне
6	Інвестиційне кредитування	На суму інвестиційного проекту	Майбутній прибуток від діяльності підприємства	короткостроковий і довгостроковий	Не потребує забезпечення
Проектне фінансування					
7	Кредитні лінії ЄБРР	125000-5000000 доларів США	12-15%	1-5 років	120% від суми кредиту
8	Програма фонду «Євразія»	100-150000 доларів США	11-15%	До 3-4 років	Необхідне
Програми мікрокредитування					
9	Програма мікрокредитування ЄБРР	100-750000 доларів США або в гривнях	До 16%	Від 6 місяців до 3 років	Необхідне
10	Програма мікрокредитування Німецько-українського фонду	100-100000	До 18,5%	Від 6 місяців до 3 років	Необхідне
11	Кредитна лінія Міністерства фінансів України для мікро, малих та середніх підприємств	15000-5000000 доларів США	10-19%	До 5 років	120% від суми кредиту

Типи кредитних продуктів, які банки пропонують малому бізнесу, також залежать від виду бізнесу, яким вони займаються.

Нижче наведено найбільш ефективне використання малого бізнесу у виробничому секторі: овердрафт; операції репо з товарами; кредитна лінія; інвестиційне кредитування.

Для малих та середніх підприємств роздрібної торгівлі: овердрафт; факторинг. Для малого бізнесу у сфері послуг: овердрафт; факторинг; фінансування проекту.

1.3. Формування кредитної політики банку щодо кредитування малого і середнього бізнесу.

Кредитна політика банку - це стратегія і тактика банку, яка залучає ресурси та спрямовує їх на кредитування клієнтів банку (позичальників) на основі принципів: повернення, термін погашення, цільове використання, забезпечення, оплата [31].

Беручи до уваги підходи вітчизняних та зарубіжних вчених до сутності поняття "банківська кредитна політика", слід зазначити різноманітність підходів, які представлені у таблиці 1.12.

Таблиця 1.12

Науково-методичні підходи до визначення сутності поняття «кредитна політика банку»

Автор	Визначення
1	2
Асоціація українських банків [32]	Стратегія і тактика банку щодо залучення коштів та спрямування їх на кредитування клієнтів банку(позичальників) на основі принципів: поворотності; терміновості; диференційованості; забезпеченості; платності.
Лагутін В. Д. [33,С. 64]	Кредитна політика в розрізі стратегії включає пріоритети, принципи та цілі окремого банку на кредитному ринку, а стосовно тактики – фінансовий та інший інструментарій, що використовується даним банком для реалізації його цілей при здійсненні кредитних угод, правила їх здійснення, регламент організації кредитного процесу.

Продовження табл. 1.12

1	2
Гуцал І. С. [34, С. 6]	Система організаційно-управлінських заходів забезпечення діяльності з видачі кредиту із визначенням функцій та конкретних дій працівників банку, відповідальних за проведення кредитних операцій.
Панова Г. С. [35, С. 17]	Політика, пов'язана із рухом кредиту (залучення і розміщення).
Майорова Т. В. [36, С. 7]	Забезпечення безпеки, надійності і прибутковості кредитних операцій, уміння звести до мінімуму кредитний ризик.
Д'яконова І. І. [37, С. 36]	Спосіб виконання послідовно пов'язаних етапів процесу кредитування, де принципи являють собою основу її визначення і спосіб її здійснення.
Антіпова Н. А. [38]	Політика банку, що націлена на розробку та реалізацію такої оптимальної політики, яка б поєднувала економічні інтереси банку та клієнта і прийняття рішень щодо забезпечення найбільш ефективного руху фінансових коштів клієнта.

Таким чином, на наш погляд, під поняттям "кредитна політика банку" слід розуміти структурно-функціональну цілісність взаємопов'язаних елементів (завдань, принципів, цілей, технологій), взаємодія яких дозволяє визначити найбільш ефективні стратегії банку в кредитний ринок.

Існує ряд принципів, яких слід дотримуватися при розробці та реалізації кредитної політики банку, але думки вчених щодо їх складу неоднозначні..

Основні погляди вчених щодо принципів кредитної політики визначені в таблиці 1.13.

Таблиця 1.13

Принципи формування кредитної політики [31]

Автор	Принципи
1	2
Г.С. Павленко	<ul style="list-style-type: none"> – наукова обґрунтованість – оптимальність – ефективність – єдність нерозривного зв'язку елементів кредитної політики

Продовження табл.1.13

1	2
М.М. Новосельцева	<ul style="list-style-type: none"> – переважання комерційного підходу над фінансовим; – прагнення до збалансованого ризику; – використання різних способів рефінансування кредитів; – побудова організаційної структури, адекватної масштабам і рівню ризику кредитних операцій банку; – внесення змін у кредитну політику на основі аналізу негативних результатів діяльності кредитних підрозділів; – розуміння угоди всіма учасниками
А. П. Питьєва	<ul style="list-style-type: none"> – системності; – адаптивності; – оперативності

Кредитна політика Банку визначає завдання та пріоритети кредитної діяльності, ресурси та процедури, необхідні для їх здійснення, а також принципи та процедури організації процесу кредитування, що, в свою чергу, є основою для належної організації загального кредитування Банку стратегія. - система, що регулює процес кредитування. Залежно від основних положень кредитної політики розвивається рівень ризику, який банк може нести в результаті здійснення кредитної діяльності.

Указальнюючи сутність та значення кредитної політики, слід виділити такі основні цілі її реалізації (рис.1.10)

Рис.1.10.Основні цілі реалізації кредитної політики

*Складено автором [31]

При розробці політики кредитування МСП необхідно враховувати конкретні ризики кредитування малого бізнесу. Ми визначаємо кредитний ризик як потенційний ризик втрат внаслідок позики позичальнику, малому бізнесу. Це визначення дозволяє встановити прямий зв'язок між оцінкою ризику та потенційною сумою збитків, спричинених невиконанням позичальником своїх зобов'язань за кредитним договором. Крім того, характер кредитних операцій дозволяє говорити про суттєве зниження ризику, коли позичальник надає ліквідне забезпечення, а зокрема про один з найбільш ліквідних видів забезпечення - векселі банку-позичальника [39].

При кредитуванні підприємств важливо оцінити кредитоспроможність позичальника, оскільки це залежить від того, як проводиться оцінка, які показники використовуються, зазвичай це залежить від можливості отримання позики та умов надання послуг.

Сутність кредитоспроможності не може бути розкрита лише через фінансово-економічне становище позичальника або через сукупність умов, що визначають здатність компанії залучати позиковий капітал та повертати його повністю у встановлений термін. Слід докласти зусиль, щоб забезпечити своєчасне та повне дотримання кредитного договору, що свідчить про наявність необхідних моральних якостей позичальника.

Кредитоспроможність - це складне багатогранне поняття, яке вимагає класифікації. Така класифікація явно не наводиться в літературі, хоча ряд визначень характеризують певні типи кредитоспроможності. Систематизація їх є важливим завданням, оскільки дозволяє банку визначити перелік показників, які враховуються при оцінці конкретного позичальника [40].

Ми пропонуємо розрізняти такі типи кредитоспроможності [40]:

- за строком погашення коштів: комерційна (короткострокова) кредитоспроможність; інвестиційна (довгострокова) кредитоспроможність;
- за статусом кредитора: кредитоспроможність, що оцінюється фізичною особою; кредитоспроможність, оцінена бізнесом; кредитоспроможність, що

оцінюється кредитною установою; кредитоспроможність, що оцінюється державою;

- за національністю позичальника: кредитоспроможність національного позичальника; кредитоспроможність іноземного позичальника;

- за статусом позичальника: кредитоспроможність корпоративного позичальника; кредитоспроможність окремих позичальників;

- розмір позичальника: кредитоспроможність позичальника великих підприємств; кредитоспроможність середнього позичальника; кредитоспроможність позичальника малого бізнесу;

- відповідно до промислової належності позичальника: кредитоспроможність промислового підприємства; кредитоспроможність бізнесу в торгівлі та послугах; кредитоспроможність фінансової організації тощо.

Банк використовує комплексну оцінку для визначення кредитоспроможності позичальника. Це робиться шляхом аналізу всіх елементів кредитоспроможності. Сучасні підходи до методології банківського аналізу кредитоспроможності позичальників базуються на комплексному застосуванні кількісних та якісних показників.

Серед методів та моделей, що використовуються банками для оцінки кредитоспроможності позичальників, можна виділити наступні групи (див. Рисунок 1.12): класифікація (методи статистичної оцінки), що включає бальні системи (методи оцінки) та прогнозування банкрутства; моделі комплексного аналізу (на основі «напівемпіричних» методологій, тобто таких, що базуються на експертних оцінках аналізу економічної доцільності позики: «Правила 6 С», CAMPARI, PARTS, PARSER тощо)

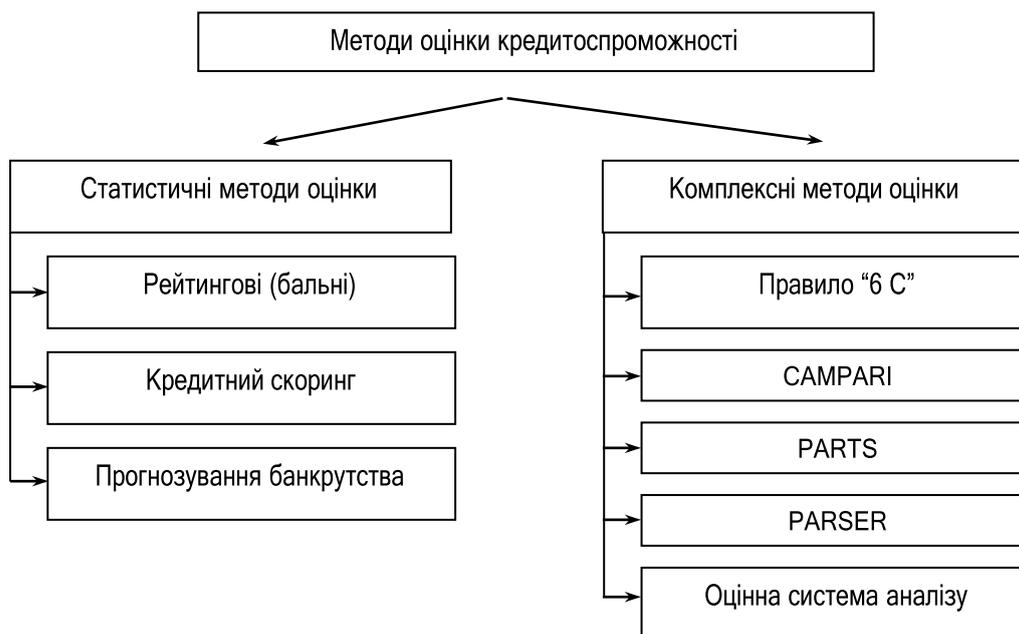

Рис.1.11. Методи оцінки кредитоспроможності позичальників [40]

Протягом усього періоду позики банк повинен контролювати своєчасність позичальника та своєчасність його зобов'язань за кредитним договором та договором іпотеки, а також контролювати фінансовий стан позичальника для виявлення несприятливих змін, оцінки змін та усунення затримок. наслідки негативних процесів.

Моніторинг виконання кредитного договору здійснюється за такими напрямками:

- контроль своєчасного повернення позики, сплати нарахованих відсотків, сплати комісійних за позичковими позиками та виконання інших зобов'язань позичальника в кредитному договорі;
- перевірка стану та переоцінка заставленого майна;
- моніторинг фінансово-економічної діяльності МСП позичальника, включаючи визначення кредитних ризиків щодо обслуговування боргу, аналіз фінансової звітності та грошових потоків позичальника для визначення фінансового стану та рейтингу платоспроможності позичальника, відвідування позичальника [40].

Враховуючи об'єктивну потребу у фінансових ресурсах суб'єктів господарювання, економічне зростання в Україні не відбудеться без активізації

кредитування МСП. Водночас зростає потреба в індивідуальному підході до вдосконалення кредитування та управління ризиками, що збільшує потребу у розробці стратегії банківського кредитування МСП. Це забезпечить систематичну дію всіх структурних підрозділів Банку у його розвитку та розробку інструментів управління для забезпечення ефективного процесу кредитування малих та середніх підприємств [14].

У взаємодії банків та малого бізнесу існує низка проблем, які заважають їм працювати разом для взаємної вигоди.

Виділяють такі основні фактори, що впливають на це.

1. Низька інформативність фінансової звітності позичальників - традиційна система звітності не є інформативною для банку, оскільки служить для оподаткування.

2. За оцінками банків, оцінка бізнесу лише на основі офіційних звітів можлива лише у 40% випадків. Оскільки інформація у звіті не завжди відображає реальне становище компанії.

3. Наявність афілійованих підприємств на малих підприємствах (45% підприємств мають більше двох афілійованих структур).

4. Відсутність досвіду позичальників щодо отримання позик та забезпечення, що відповідає вимогам кредиторів. справді, це впливає на прийняття позики, оскільки застава вимагає об'ємного пакету документів, що ускладнює та затримує виконання операції.

5. Нестабільність економічного становища підприємств, неправильно обрана сфера діяльності, заниження оцінки конкурентів, завищення власних можливостей, нездатність правильно розрахувати економічний ефект від діяльності, високий рівень банкрутства, низька управлінська економічна кваліфікація.

6. Необхідність перегляду основних засобів підприємства з метою оцінки, що призведе до додаткових витрат для банку

Для вирішення цих проблем банкам необхідно вдосконалити нормативно-правову базу, що регулює процеси кредитування та правове та економічне становище малого бізнесу. Також буде корисно розробити кредитну політику для

комерційних банків у сфері кредитування малого бізнесу, розробивши окремі та вдосконаленіші методи оцінки кредитоспроможності та платоспроможності потенційного позичальника.

Розробка кредитної політики, спрямованої на залучення клієнтів, а саме малого бізнесу, повинна починатися з оцінки кредитоспроможності позичальника.

Розвиток кредитної політики банків у сфері кредитування малого бізнесу має кілька особливостей:

- складні процедури кредитування малих та середніх підприємств, збільшення обсягу аналізованої інформації, продовження умов оцінки заявки;
- малим та середнім підприємствам потрібні менші суми, ніж великим, і тому вони приносять менший дохід банкам за порівнянних витрат;
- банки прагнуть компенсувати вищі процентні ставки та короткі умови кредитування високим кредитним ризиком;

Таким чином, кредитна політика комерційного банку базується на розвитку кредитних відносин між банком та його клієнтами і спрямована на їх вдосконалення та розвиток. Комерційні банки, що розробляли кредитну політику, мали насамперед допомогу в управлінні, регулюванні та обґрунтованій структурі відносин між банком та його клієнтами на основі рентабельності грошових потоків. Розробляючи кредитну політику, банки повинні враховувати рівень розвитку малого та середнього підприємництва та стан банківської системи держави.

Таблиця 1.14

Етапи становлення кредитної політики банку

Етапи	Характеристика
1	2
Перший етап. Постановку загальної стратегії банку	Переважаю банки, в якості стратегічних цілей, ставлять максимізацію прибутку, динамічний розвиток банку за рахунок збільшення обсягів та спектру наданих послуг, тощо.

Продовження табл.1.14

Другий етап. Остаточне визначення цілей кредитної політики банку та варіантів їх досягнення.	Створення деталізованих рішень із забезпечення досягнення цілей кредитної політики банку з врахуванням впливу зовнішніх факторів, базуючись на пропозиції конкурентоспроможних кредитних продуктів, здатності до ефективного управління ресурсами, підтримці прийнятного рівня ризиків і забезпеченні стійкості банку
Третій етап. Розробка основних параметрів організації кредитного процесу	Визначення повноважень у сфері прийняття рішень щодо надання кредитів; встановлення вимог до перевірки, оцінювання та прийняття рішень за кредитними заявками клієнтів та інші.
Четвертий етап. Формування механізму контролю за реалізацією кредитної політики банку.	Сукупність дій суб'єктів управління, спрямовану на постійне спостереження за факторами, що впливають на можливість реалізації кредитної політики банку

Перший етап та елемент розвитку кредитної політики можна розглядати як формулювання загальної стратегії банку.

Розробка стратегії банку повинна переплітатися з такими категоріями, як:

- клієнтура банку;
- витрати та доходи банку;
- база фінансування банку.

Після встановлення загальної мети банку для подальшої оцінки та аналізу слід визначити ключові можливості та загрози, породжені зовнішнім середовищем. Перелік факторів для кожного банку може змінюватися залежно від стратегії та характеристик, обраних банком.

На другому етапі остаточне визначення цілей кредитної політики банку та можливостей їх досягнення, що послужить основою для розробки кредитної стратегії.

На третьому етапі в рамках розробленої банком кредитної політики розробляються основні параметри організації процесу кредитування:

- визначення обов'язків щодо прийняття рішень щодо надання позик;
- розподіл обов'язків щодо передачі прав та надання інформації в процесі кредитування бізнесу;
- встановлення вимог до моніторингу, оцінки та прийняття рішень щодо кредитних заявок клієнтів;

- розробка стандартів оцінки кредитоспроможності позичальників;
- визначення вимог до інформаційного забезпечення, зокрема необхідної документації, що додається до кожної заявки на позику, та документації, що зберігається у кредитному портфелі (фінансова звітність, застави тощо);
- визначення обов'язків банківського персоналу з детальним визначенням осіб, відповідальних за зберігання та контроль облікових даних;
- формалізація правил прийняття, оцінки та забезпечення кредитного страхування;
- деталі методології визначення процентних ставок та комісійних за кредитами, умови повернення позики;
- опис стандартів якості, що застосовуються до всіх позик;
- формалізація практики виявлення, аналізу та вирішення проблемних кредитних ситуацій.

На наступному етапі буде встановлено механізм моніторингу реалізації кредитної політики банку, який передбачає пакет управлінських заходів, спрямованих на постійний моніторинг факторів, що впливають на реалізацію кредитної політики банку, з метою виявлення коливань валютних курсів за кредитами. своєчасно. фактичні результати: рішення, що забезпечують досягнення ваших цілей протягом певного часу.

Підсумовуючи перший розділ, ми представляємо такі пропозиції щодо покращення ситуації з позиками малих та середніх підприємств в Україні:

- розширення спектру банківських послуг для цієї частини клієнтів;
- створення відповідних структурних підрозділів у банківських установах, які кредитують лише малий бізнес, вивчаючи їх історію;
- здійснення пріоритетного кредитування малих та середніх підприємств, що розвиваються в галузі передових технологій;
- вжити заходів для підвищення економічної грамотності власників мікропідприємств.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ КРЕДИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ У АТ «ОЩАДБАНК»

2.1. Місце АТ «Ощадбанк» на ринку банківського кредитування та оцінка результатів його діяльності.

АТ «Ощадбанк» одна з найбільших фінансових установ в українській державі, що має розгалужену мережу установ. Це єдиний український банк, який має статутну державну гарантію на повне збереження грошових коштів та інших цінностей громадян, довірених банку. Засновником АТ «Ощадбанк» є Державний ощадний банк України (ПАТ), державний банк. Засновником АТ «Ощадбанк» є держава в особі Ради Міністрів України. Банк створений відповідно до розпорядження Президента України №106, Постанови Кабінету Міністрів України № 876 шляхом перетворення Українського державного спеціалізованого ощадного банку. Банк є правонаступником Державного спеціалізованого ощадного банку України.

Організаційно-правова форма відповідно до поправок до статті 4 Статуту АТ «Ощадбанк» - акціонерне товариство з обмеженою відповідальністю (АТ).

АТ "Ощадбанк" - державний банк, у якому 100% акціонерного капіталу належить державі. Структура банку базується на принципі вертикальної централізації відповідно до затвердженого статуту № 148, виданий Національним банком. За банківською ліцензією АТ "Ощадбанк" має право здійснювати банківські операції, визначені Законом України «Про банки та банківську діяльність»[42].

В установах АТ «Ощадбанк» система бухгалтерського обліку базується на єдиних принципах, методах та процедурах, які визначені в Декреті про облікову політику Банку, правилах Національного банку та місцевих нормативних актах Банку.

Зміни в методах бухгалтерського обліку залежать від змін в українському законодавстві та нормативних актах Національного банку, які спричиняють зміни в бухгалтерському обліку. Бухгалтерський облік повинен дати можливість прогнозувати та визначати стратегію розвитку банку шляхом порівняння статей балансу та показників, викладених у місцевих нормативних актах банку, та аналізу їх динаміки [26].

Сьогодні АТ "Ощадбанк" очолює 20 найкращих надійних банків України, за версією журналу "Новое время" та інвестиційної компанії Dragon Sarital. За даними міжнародної аудиторської компанії Deloitte, АТ "Ощадбанк" входить до ТОП 50 банків Центральної та Східної Європи, а за версією Forbes Ukraine, це 33 найбільш стабільних українських банки. Найближчим часом АТ "Ощадбанк" планує зміцнити свої лідируючі позиції на ринку. Продовжувати модернізувати інституційну мережу банку, запровадити масштабну освітню програму щодо переходу клієнтів на онлайн-канали обслуговування. Збільшити кількість банкоматів та терміналів самообслуговування. Збільшити кредитування фізичних осіб, мікро-, малих та середніх підприємств, поступово зменшуючи частку великих компаній у кредитному портфелі [41].

У 2019 році в операційній мережі АТ «Ощадбанк» було 2343 установи, у тому числі 24 регіональні відділення та 2319 територіально відокремлених позабалансових відділень. Банк послідовно модернізує свою філіальну мережу, поступово збільшуючи кількість відділень у новому форматі. Ще одним кроком у трансформації мережі є закриття неефективних філій та переміщення філій у більш привабливі місця для розвитку бізнесу. Таким чином, у 2019 році зменшилось 287 неефективних відділень.

Відповідно до своєї бізнес-моделі, АТ "Ощадбанк" є універсальним банком, який надає пріоритет розширенню роздрібною торгівлі, мікро, малих та середніх підприємств (МСП), зберігаючи при цьому міцні позиції у сфері корпоративного бізнесу.

У 2019 році розподіл активів АТ «Ощадбанк» такий: 46% - інвестиційний портфель (переважно цінні папери); 26% - кредитний портфель; 28% - інші активи. Кредитний портфель в основному представлений корпоративними клієнтами - 80%, а також роздрібними клієнтами - 12% та клієнтами IASB - 8%. На портфель строкових депозитів припадає 83% роздрібних фондів, 11% коштів клієнтів IASB та 6% коштів клієнтів корпоративного бізнесу. Більша частина процентних доходів АТ «Ощадбанк» відбувається за рахунок позик юридичним особам та інвестицій у цінні папери.

Аналіз фінансового стану АТ «Ощадбанк» на 2017–2019 роки дозволяє стверджувати, що банк послідовно дотримується періоду, визначеного стратегією розвитку банку на період до 2022 року. Клієнти АТ "Ощадбанк" можуть отримати доступ до найсучасніших банківських послуг - веб-банкінгу, мобільного банкінгу, SMS-банкінгу, цілодобового контактного центру. Сучасні послуги, такі як мобільний та інтернет-банкінг "Економія 24/7", пропонують широкі можливості для управління фінансами клієнтів державного банку.

Аналізуючи діяльність АТ «Ощадбанк» за 2017-2019 роки, насамперед потрібно зупинитись на показниках активів банку, зобов'язаннях та фінансових результатах. Для оцінки фінансово-господарської діяльності АТ «Ощадбанк» було проведено горизонтальний та вертикальний аналіз активів балансу за 2017- 2019 роки (таблиці 2.1 – 2.2).

Таблиця 2.1

Динаміка активів АТ «Ощадбанк» за 2017-2019 роки

Показники	Сума, тис. грн			Абс.відхилення, тис. грн		Темп зростання, %	
	2017	2018	2019	2018/2017	2019/2018	2018/ 2017	2019/ 2018
1	2	3	4	5	6	7	8
Грошові кошти та їх еквіваленти	12284730	10634527	36723642	-1650203	+26089115	86,57	345,32
Фінансові активи, що обліковуються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	21767424	41591932	38578398	+19824508	-3013534	191,07	92,75

Продовження табл.2.1

1	2	3	4	5	6	7	8
Кошти в інших банках	16732798	10008487	18269802	-6724311	+8261315	59,81	182,54
Кредити та заборгованість клієнтів	74502538	67543176	65168344	-6959362	-2374832	90,66	96,48
Цінні папери, які обліковуються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	72901636	57161708	38228273	-15739928	-18933435	78,41	66,87
Цінні папери, які обліковуються за амортизованою собівартістю	25202757	17836599	36809511	-7366158	+18972912	70,77	206,37
Інвестиції в асоційовані й дочірні компанії	24800	24800	24800	-	-	-	-
Інвестиційна нерухомість	-	796869	809070	+796869	+12201	-	101,53
Дебіторська заборгованість щодо поточного податку на прибуток	294694	267324	270256	-27370	+2932	90,71	101,09
Відстрочений податковий актив	25586	269730	155054	+244144	-114676	1054,21	57,48
Основні засоби та нематеріальні активи	7614578	8953527	9965799	+1338949	+1012272	117,58	111,30
Інші фінансові активи	1067489	1449346	3575922	+381857	+2126576	135,77	246,73
Інші активи	1822016	1892606	2286754	+70590	+394148	103,87	120,83
Усього активів	234241046	218430631	250865625	-15810415	+32434994	93,25	114,85

Проаналізувавши дані в таблиці, можна зробити висновок, що активи АТ «Ощадбанк» у 2018 р. порівняно з 2017 р. зменшився на -15810415 тис.грн., тобто на 6,75%, а в 2019 р. порівняно з 2018 р. на 32434994 тис. грн., тобто на 14,85%.

Аналіз динаміки активів АТ "Державний ощадний банк України" за період 2017-2019 років показує, що найбільшу частку активів банку становлять "Позики та дебіторська заборгованість", а саме у 2017 році - 31,12%, у 2018 році - 28,83 %, у 2019 році - 25,97%. Ці показники показують, що частка кредитного портфеля АТ «Ощадний банк» у загальних активах щороку зменшується через нестабільне фінансове становище країни та пандемію коронавірусної інфекції, що негативно впливає на економічну діяльність, що призводить до зниження доходів та юридичним особам. дозволяє збільшити обсяг кредитних операцій та розширити коло клієнтів.

Активи та зобов'язання АТ «Ощадбанк» за строком погашення представлені у таблиці 2.2

Таблиця 2.2

Активи та зобов'язання АТ «Ощадбанк» за строками погашення
у 2018-2020 роках, млрд.грн

Роки	Фінансові активи					Всього	Фінансові зобов'язання					Всього
	до 1 міс.	1-3 міс.	3-12 міс.	1-5 років	більше 5 років		до 1 міс.	1-3 міс.	3-12 міс.	1-5 років	більше 5 років	
2018	49,0	4,8	24,1	81,6	26,0	185,5	99,4	17,1	27,6	39,8	10,3	194,2
2019	40,4	7,8	58,1	56,3	40,0	202,3	89,1	26,3	37,6	42,4	6,3	201,6
2020	38,0	14,1	37,2	63,5	53,0	205,9	89,2	37,3	40,7	28,0	3,3	198,5
2020,%	18,46	6,85	18,07	30,84	25,74	100%	44,94	18,79	20,5	14,11	1,67	100%

АТ «Ощадбанк» поступово нарощував свою ресурсну базу. При цьому перевага надавалася залученню коштів строком до 1 місяця, а розміщувалися ці ресурси здебільшого у середньострокові активи, що породжує ризик розривів ліквідності для банку.

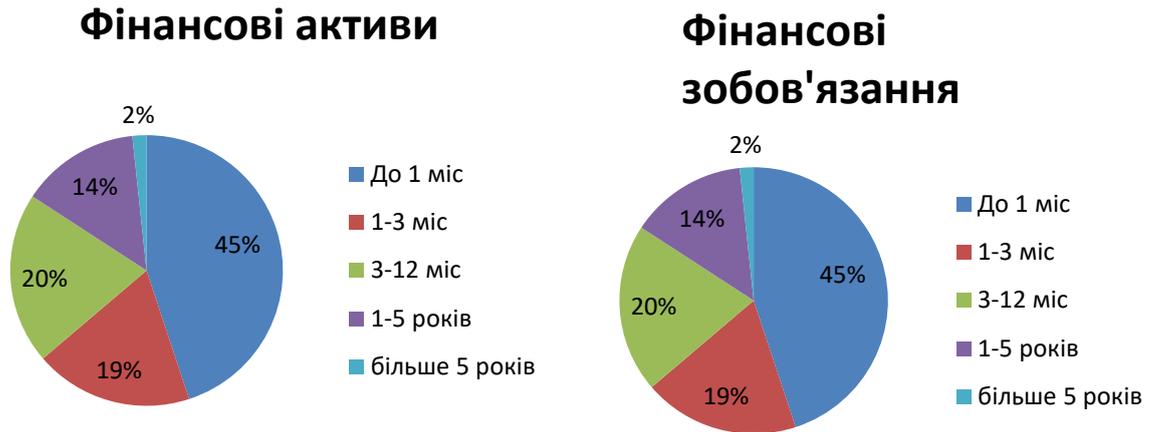

Рис.2.1. Частка фінансових активів та фінансових зобов'язань за строками погашення, за 2020 рік, % річних

Найбільшу частку своїх ресурсів АТ «Ощадбанк» спрямовував у активи строком від 3 до 12 місяців, також у досліджуваному періоді банку вдалося наростити частку активів терміном погашення понад 5 років.

Отже, можна зробити висновок, що активи АТ «Ощадбанк» у 2018 році порівняно з 2017 роком знизилися на -15810415 тис. грн або на 6,75%, а у 2019 році порівняно з 2018 роком зросли на 32434994 тис. грн або на 14,85%.

Проаналізуємо динаміку пасивів АТ «Ощадбанк» за 2017-2019 роки (таблиця 2.3). Оскільки пасиви за своєю суттю – це джерела формування активів, то їх величина за аналізований період змінювалась аналогічно до змін величини активів.

Таблиця 2.3
Динаміка пасивів АТ «Ощадбанк» за 2017-2019 роки, млрд.грн

Статті пасивів	Сума, тис. грн			Абсолютне відхилення, тис. грн		Темп зростання (спаду), %	
	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2018/2017	2019/2018	2018/2019	2019/2018
1	2	3	4	5	6	7	8
Зобов'язання							
Кошти отримані від НБУ	5000000	-	-	-5000000	-	-	
Кошти банків	8414105	6382454	4237333	-2031651	-2145121	75,85	66,39
Кошти клієнтів	148302247	151447721	198808733	+3145474	+47361012	102,12	131,27

Продовження табл. 2.3

1	2	3	4	5	6	7	8
Інші залучені кошти	34869093	34787028	18554034	-82065	-16232994	99,76	53,34
Відстрочені податкові зобов'язання	399909	399867	524848	-42	+124981	99,99	131,26
Резерви під зобов'язання	72010	311095	526697	+239085	+215602	432,02	169,30
Інші фінансові зобов'язання	2262359	3042747	4997516	+780388	+1954769	134,49	164,24
Інші зобов'язання	439427	637213	1201917	+197786	+564704	145,01	188,62
Субординований борг	2903463	2879790	2462640	-23673	-417150	99,18	85,51
Усього зобов'язань	202662613	199887917	231313718	-2774696	+31425801	98,63	115,72
Власний капітал							
Статутний капітал	43722720	49472840	49472840	+5750120	-	113,15	-
Незарєєстрований статутний капітал	5750120	-	-	-5750120	-	-	-
Резервні та інші фонди банку	269992	269992	269992	-	-	100	100
Резерви переоцінки	3388281	2718934	3516892	-669347	+797958	80,25	129,34
Нерозподілений прибуток (Непокритий збиток)	-21552681	-33919051	-33707818	-12366370	+211233	157,38	99,37
Власний капітал	31578432	18542715	19551907	-13035717	+1009192	58,72	105,44
Усього зобов'язання та власний капітал	234241045	218430632	250865625	-15810413	+32434993	93,25	114,85

Представимо результати розрахунків у вигляді графіків.

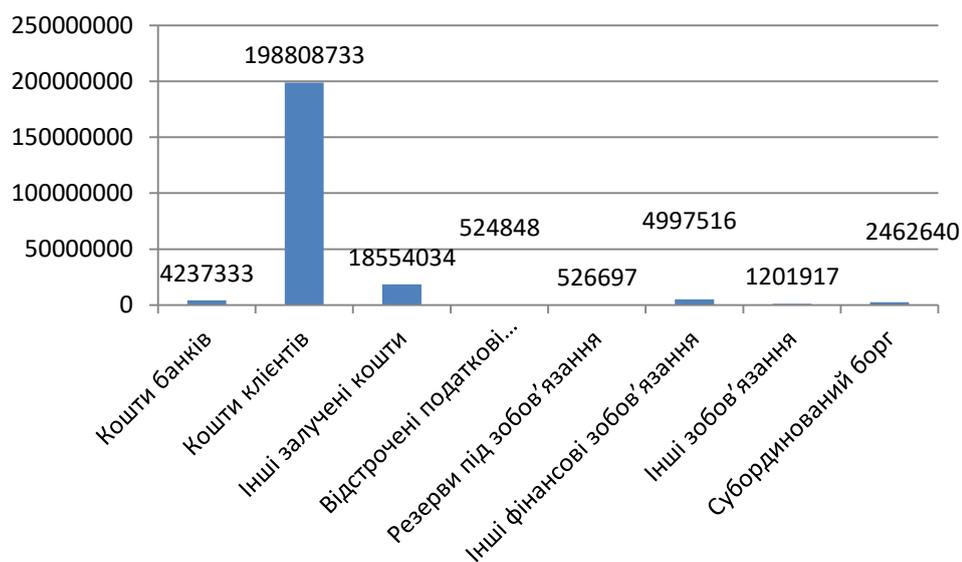

Рис.2.2. Структура зобов'язань АТ «Ощадбанк» за 2019 рік, тис.грн

*Складено автором [41]

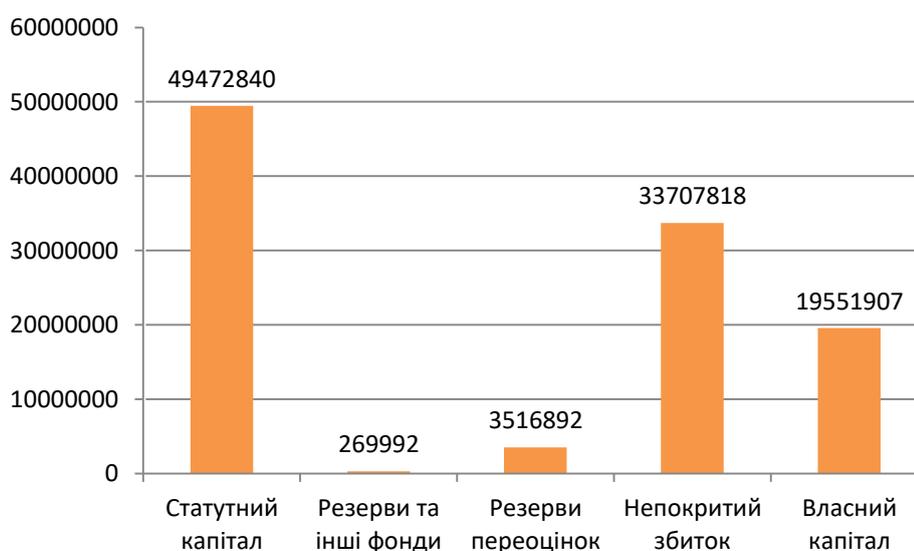

Рис.2.3. Структура власного капіталу АТ «Ощадбанк» за 2019 рік, тис.грн

*Складено автором [41]

Отже, пасиви АТ «Ощадбанк» протягом аналізованого періоду змінювалися не однозначно: у 2018 році порівняно з 2017 роком знизилась на 15810413 тис. грн або на 6,75%, у 2019 році порівняно з 2018 роком зросли на – 32434993 тис. грн або на 14,85%.

Зниження пасивів АТ «Ощадбанк» у 2018 році спостерігалось за рахунок – зниження сум за статтями «Кошти отримані від НБУ» на 5000000 тис. грн, «Кошти банків» – на 2031651 тис. грн або на 25,15% та зростання нерозподіленого збитку на суму 12366370 тис. грн або на 57,38%. У 2019 році порівняно з 2018 роком зростання суми пасивів спостерігалось за рахунок – зниження нерозподіленого збитку на суму 211233 тис. грн та зростання статті «Кошти клієнтів» - на 47361012 тис. грн або на 31,57%.

Негативним наслідком фінансової кризи є значна сума нерозподіленого збитку, який спостерігався протягом всього аналізованого періоду: у 2017 році – 21552681 тис. грн., у 2018 році – 33919051 тис. грн, у 2019 році – 33707818 тис. грн. А це значить, що протягом всього аналізованого періоду власний капітал банку зменшувався на суму нерозподіленого прибутку, що в свою чергу знижувало стабільність банку.

Проаналізуємо фінансові результати АТ «Ощадбанк» за 2017-2019 роки (таблиця 2.4).

Таблиця 2.4

Динаміка основних показників господарської діяльності
АТ «Ощадбанк» за 2017-2019 роки

Показник	Сума, тис. грн			Абсолютне відхилення, тис грн		Темп зростання (спаду), %	
	2017	2018	2019	2018/ 2017	2019/ 2018	2018/ 2017	2019/ 2018
1	2	3	4	5	6	7	8
Доходи							
Процентні доходи	19740677	19344985	19058214	-395692	-286771	98,00	98,52
Процентні витрати (-)	-791296	-13894739	-13566574	-13103443	+328165	1755	97,63
Чистий процентний дохід/(Чисті процентні витрати)	5512504	5450245	5491640	-62259	+41395	98,87	100,75
Комісійні доходи	4001099	5307577	6443848	+1306478	+1136271	132,65	121,41
Комісійні витрати	-1302785	-1842092	-2240349	-539307	-398257	-141,40	121,61
Чистий комісійний дохід	2698315	3465484	4203499	+767169	+738015	128,43	121,29
Торговий результат	703880	-1720718	-194542	-2424598	+1526176	-244,46	11,30
Інші операційні доходи	160183	380094	493398	+219911	+113304	237,29	129,81

Продовження табл. 2.4

1	2	3	4	5	6	7	8
Інші доходи	20985	88049	80 643	+67064	-286771	419,58	91,59
Всього доходів	9095866	7663155	10074638	-1432711	+328165	84,25	131,46
Витрати							
Відрахування до резервів	-1404495	-3605816	-123936	-2201321	+3481880	256,73	3,43
Адміністративні та інші операційні витрати	-7132826	11236200	9944385	+18369026	-1291815	157,53	88,50
Всього витрати	-8537321	-7630384	9820449	+906937	+17450833	89,38	-128,70
Фінансові результати							
Прибуток/(збиток) до оподаткування	558544	32771	254189	-525773	+221418	5,87	775,65
Витрати на податок на прибуток	21	-129468	-969	-129489	+128499	-616514	0,74
Прибуток/(збиток)	558523	162238	255158	-396285	+92920	29,05	157,27

Проаналізувавши дані таблиці 2.4 можна зробити наступні висновки:

- комісійний дохід банку зріс за аналізований період, а саме на 32,65% у 2018 році порівняно з 2017 роком та на 21,29% у 2019 році порівняно з 2018 роком;

- процентний дохід зменшився на 2% у 2018 році порівняно з 2017 роком та на 1,84% у 2019 році порівняно з 2018 роком;

- комісійні витрати зросли на 41,40% у 2018 році порівняно з 2017 роком та на 21,61% у 2019 році порівняно з попереднім роком;

- слід також зазначити, що адміністративні витрати у 2019 році порівняно з 2018 роком зменшились на 1291815 тис. грн, що позитивно вплинуло на фінансові результати банку.

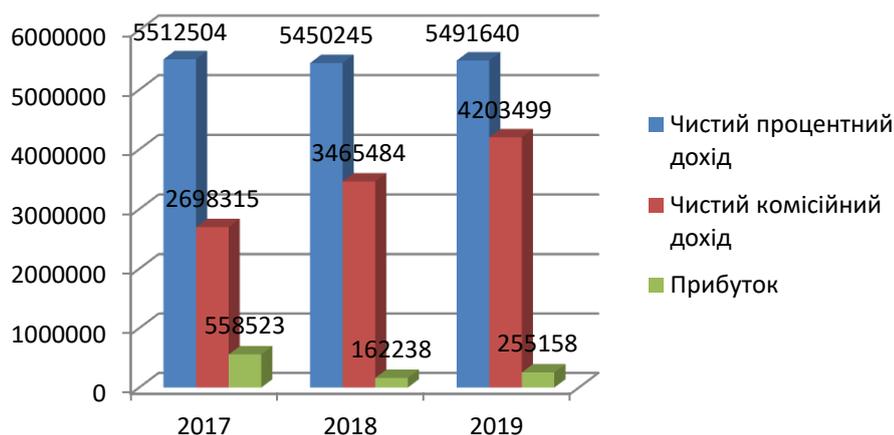

Рис. 2.4. Зміна величини основних показників господарської діяльності АТ «Ощадбанк» за 2017-2019 роки

*Складено автором [41]

Можна зробити висновок, чистий процентний дохід у 2019 році порівняно з 2018 роком несуттєво зріс на – 0,75%, а чистий комісійний дохід протягом всього аналізованого періоду постійно зростав.

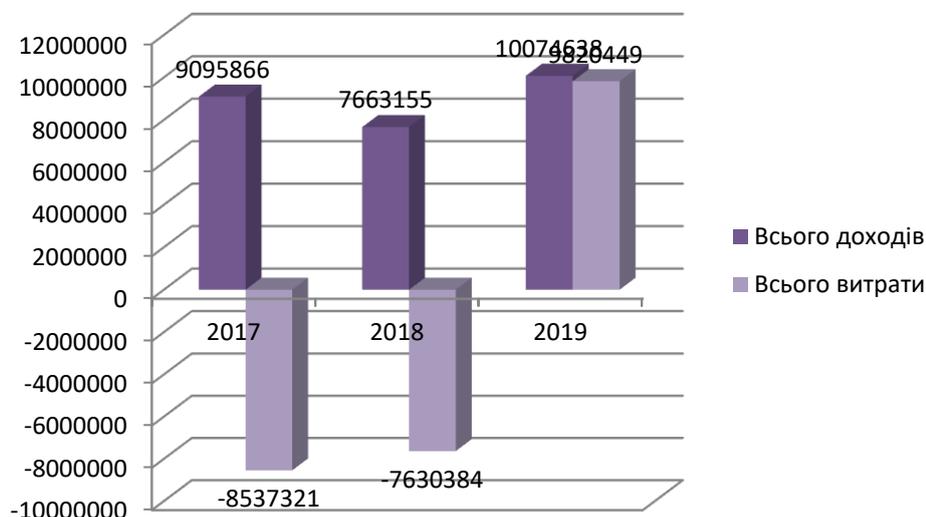

Рис.2.5. Сума доходів та витрат АТ «Ощадбанк» за 2017-2020 роки

*Складено автором [41]

Проаналізувавши фінансово-економічну ситуацію АТ «Ощадбанк» у період між 2017 та 2019 роками, можна зробити висновок, що його фінансове становище є досить стабільним, незважаючи на те, що невизначеність та

нестабільність фінансового ринку та пандемія коронавірусу негативно впливають на господарська діяльність.

Ми аналізуємо основні складові фінансових ресурсів АТ «Ощадбанк» за період 2017–2019 рр. (Табл. 2.5).

Проаналізувавши фінансово-економічну ситуацію АТ «Ощадний банк» між 2017 і 2019 роками, можна зробити висновок, що його фінансове становище є досить стабільним, незважаючи на те, що невизначеність та нестабільність фінансового ринку та пандемія коронавірусу негативно впливають на господарська діяльність.

Проаналізуємо основні складові фінансових ресурсів АТ «Ощадбанк» за 2017-2019 роки (таблиця 2.5).

Таблиця 2.5

Динаміка фінансових ресурсів АТ «Ощадбанк»
за 2017-2019 роки, тис.грн

Показники	Сума, тис. грн			Абсолютне відхилення, тис грн		Темп зростання (спаду), %	
	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2018/ 2017	2019/ 2018	2018/ 2017	2019/ 2018
1	2	3	4	5	6	7	8
Зобов'язання	202662613	199887917	231313718	-2774696	+31425801	98,63	115,72
Власний капітал	31578432	18542715	19551907	-13035717	+1009192	58,72	105,44
Усього зобов'язання та власний капітал	234241045	218430632	250865625	-15810413	+32434993	93,25	114,85

Графічно результати розрахунків представлені на рис.2.6

Рис. 2.6. Динаміка фінансових ресурсів АТ «Ощадбанк» за 2017-2019 роки, тис.грн

Проведемо горизонтальний аналіз власних фінансових ресурсів АТ «Ощадбанк», які базується на вивченні динаміки окремих показників, які змінюються у часі. Під час даного аналізу розрахуємо темпи зростання або спаду окремих показників власних фінансових ресурсів банку, в тому числі в розрізі їх складових за 2017-2019 роки та визначимо загальні тенденції їх зміни (таблиця 2.6).

Таблиця 2.6

Динаміка власних фінансових ресурсів АТ «Ощадбанк» за 2017-2019 роки

Статті пасивів	Сума, тис. грн			Абсолютне відхилення, тис грн		Темп зростання (спаду), %	
	2017 р.	2018 р.	2019 р.	2018/ 2017	2019/ 2018	2018/ 2017	2019/ 2018
1	2	3	4	5	6	7	8
Власний капітал							
Статутний капітал	43722720	49472840	49472840	+5750120	-	113,15	-
Незарєєстрований статутний капітал	5750120	-	-	-5750120	-	-	-
Резервні та інші фонди банку	269992	269992	269992	-	-	100	100
Резерви переоцінки	3388281	2718934	3516892	-669347	+797958	80,25	129,34
Непокритий збиток	-21552681	-33919051	-33707818	-12366370	+211233	157,38	99,37
Власний капітал	31578432	18542715	19551907	-13035717	+1009192	58,72	105,44

Проаналізувавши дані таблиці 2.6 можна зробити висновок, що сума власного капіталу банку у 2018 році порівняно з 2017 роком зменшилась на 13035717 тис. грн, на 42,18%, зменшення власного капіталу відбулось за рахунок збільшення суми непокритих збитків на 12366370 тис. грн., тобто 57,38%. У 2019 році порівняно з 2018 роком власний капітал поступово збільшився на 1009192 тис. грн., На 5,44%. Це збільшення зумовлене головним чином тим, що резерви переоцінки зросли на 797 958 тис. грн., Або 29,34%, а також незначним, але зменшувальним наслідком непокритих збитків - 211 233 тис. грн. або 5,44%.

Проведемо аналіз структури фінансових ресурсів АТ «Ощадбанку», під час якого розрахуємо питому вагу окремих його структурних складових даного банку в динаміці за 2017-2019 роки (таблиця 2.6).

Таблиця 2.6

Структура фінансових ресурсів АТ «Ощадбанк» за 2017- 2019 роки, %

Статті пасиву	Питома вага, %			Зміна питомої ваги	
	2017	2018	2019	2018/ 2017	2019/ 2018
Зобов'язання					
Кошти отримані від НБУ	2,13	-	-	-2,13	-
Кошти банків	3,59	2,92	1,68	-0,67	-1,24
Кошти клієнтів	63,31	69,33	79,24	+6,02	+9,91
Інші залучені кошти	14,89	15,93	7,4	+1,04	-8,53
Відстрочені податкові зобов'язання	0,17	0,18	0,21	+0,01	+0,03
Резерви під зобов'язання	0,03	0,14	0,21	+0,11	+0,07
Інші фінансові зобов'язання	0,97	1,39	1,99	+0,42	+0,6
Інші зобов'язання	0,19	0,29	0,48	+0,10	+0,19
Субординований борг	1,24	1,32	0,98	+0,08	-0,34
Усього зобов'язань	86,52	91,51	92,21	+4,99	+0,7
Власний капітал					
Статутний капітал	18,67	22,65	19,72	+3,98	-2,93
Незарєєстрований статутний капітал	2,45	-	-	-2,45	-
Резервні та інші фонди банку	0,12	0,12	0,11	-	-0,01
Резерви переоцінки	1,45	1,24	1,40	-0,21	+0,16
Нерозподілений прибуток (Непокритий збиток)	-9,20	-15,53	-13,44	-6,33	+2,09
Власний капітал	13,48	8,49	7,79	-4,99	-0,7
Усього зобов'язання та власний капітал	100	100	100	-	-

Проаналізувавши відношення власного капіталу до зобов'язань, ми можемо стверджувати, що власний капітал збільшився у 2017 році до 13,48% та 86,52% складає власний капітал, відповідно у 2018 році - 8,49% і 91,51%, а в 2019 році 92,21% і 7,79%. Таким чином, ми бачимо, що протягом усього аналізованого періоду коефіцієнт власного капіталу банку поступово зменшується, що свідчить про те, що фінансова незалежність та стабільність АТ "Ощадбанк" зменшились порівняно з 2017 роком на 13035717 тис. грн.,

тобто на 41,28%, а в 2019 році порівняно до 2018 року навпаки, збільшився на 32434993 тис. грн., на 14,85%.

А з таблиці 2.1 та 2.6 видно, що на депозитні операції припадає найбільша частка фінансових ресурсів, залучених АТ "Ощадбанк", а саме: у 2017 році - 73,18%, у 2018 році - 75,77%, у 2019 році - 85,94%. Ці показники позитивно характеризують депозитну політику банку, оскільки якщо частка вкладів у залучених коштах зростає, це означає, що клієнти банку все частіше довіряють свої заощадження цьому банку, а також рівень ліквідності та прибутковості.

Проведемо аналіз ефективності використання залучених фінансових ресурсів АТ «Ощадбанк» у 2017-2019 роках (табл. 2.7).

Таблиця 2.7

Динаміка показників ефективності використання депозитних ресурсів
АТ «Ощадбанк» за 2017-2019 роки

Показники	Роки			Абсолютне відхилення (+, -)		Формула —
	2017	2018	2019	2018 до 2017	2019 до 2018	
				5	6	
1	2	3	4	5	6	7
Оцінка обсягу капіталу банків						
Коефіцієнт депозитної бази	73,2	75,8	85,9	+2,0	+10,1	$K_{дб} = \frac{Д}{ЗК} 100\% - 100$ Д- депозитні кошти клієнтів; ЗК – залучені кошти банку
Коефіцієнт поточної депозитної бази	25,15	24,71	40,64	-0,44	+15,93	$K_{пд} = \frac{Дп}{ЗК} 100\%$, де Дп – поточні депозити
Коефіцієнт строкової депозитної бази	40,48	43,53	40,15	+3,05	-3,38	$K_{сд} = \frac{Дс}{ЗК} 100\%$, де Дс – строкові депозити
Коефіцієнт співвідношення коштів фізичних і юридичних осіб	186,32	228,06	127,69	+41,74	-100,37	$K_c = \frac{Дф}{Дю} 100\%$, Дф – депозити фізичних осіб, Дю – депозити юридичних осіб

Продовження табл.2.7

1	2	3	4	5	6	7
Коефіцієнт використання депозитних коштів	199,05	224,22	305,01	+25,17	+80,79	$K_3 = \frac{D}{K} 100\%$, K – кредити.

Коефіцієнт депозитного фонду показує відношення депозитів до загальної суми залучених банком фінансових ресурсів. Протягом 2017-2019 років частка депозитів у загальному обсязі залучених фінансових ресурсів стабільно зростала, тому у 2018 році на 2 процентні пункти порівняно з 2017 роком, у 2019 році порівняно з 2018 роком на 10,1 процентного пункту. Це підтверджує той факт, що АТ «Ощадбанк» має дуже ефективну депозитну політику.

Співвідношення поточного депозитного фонду дає зрозуміти, скільки є гривневих поточних депозитів на 1 гривню позикових фінансових ресурсів банку. У 2018 році порівняно з 2017 роком значення цього коефіцієнта дещо зменшилось, на 0,44 процентного пункту, у 2019 році воно майже подвоїлось у порівнянні з 2018 роком, а це означає, що поточні депозити дедалі більше формуються в загальній сумі позикових коштів. Але в основному це пов'язано з юридичними особами. У їх структурі в 2019 році строкові депозити становили лише 18,82% (рис.2.7).

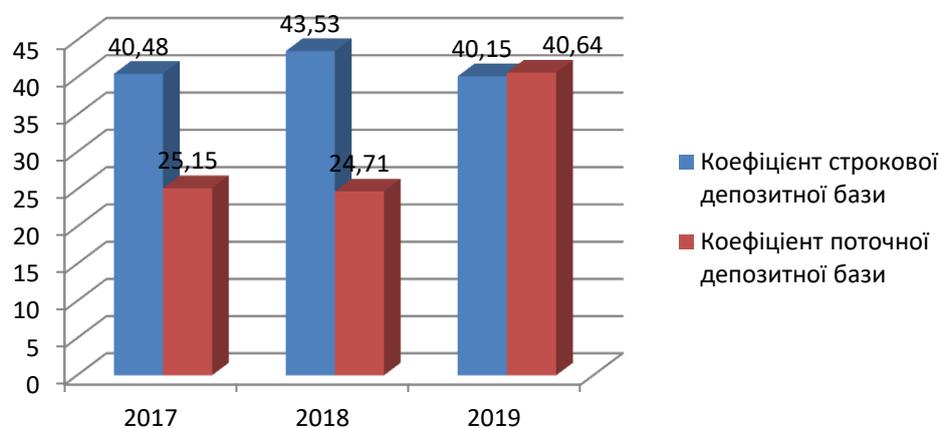

Рис.2.7. Показники ефективності використання депозитних ресурсів АТ «Ощадбанк» за 2017-2019 роки, млрд. грн

Кожна банківська установа надає великого значення залученню та збільшенню строкових депозитів, які банк може розмістити в довгострокових активах. Базова ставка строкового депозиту показує, скільки гривневих строкових депозитів / гривень залучено фінансових ресурсів. Результати аналізу цього коефіцієнта показують, що його значення змінювались по-різному протягом аналізованого періоду, а саме він збільшився на 3,05 процентних пункти в 2018 році порівняно з 2017 роком та зменшився на 3,38 процентних пункти у 2019 році порівняно з 2018 роком. Це відбувається насамперед за рахунок юридичних осіб, а навпаки, частка строкових депозитів фізичних осіб поступово збільшується.

Співвідношення роздрібних та корпоративних зобов'язань показує, що відношення депозитів фізичних осіб до депозитів підприємств збільшилось у 2017 та 2018 роках та збільшилось на 100,37 відсоткового пункту у 2019 році. Це говорить про те, що обсяги депозитів юридичних осіб поступово збільшуються, а це означає, що банк намагається збільшити клієнтську базу корпоративних клієнтів, і це в основному за рахунок середнього та малого бізнесу.

Коефіцієнт використання депозитів показує, який відсоток від загальної суми депозитів надходить у кредитний портфель банку. Цей коефіцієнт стабільно зростає протягом періоду, що розглядається, на 25,17 процентних пунктів у 2018 році порівняно з 2017 роком та на 80,79 процентних пунктів у 2019 році порівняно з 2018 роком, що означає, що частка банківських депозитів у кредитному портфелі зростає з кожним роком, оскільки кредитні операції є найбільш вигідними для банку. Іншими словами, залучені фінансові ресурси, а саме депозитні кошти, використовуються досить ефективно.

Співвідношення депозитів банку до власного капіталу показує, яку частину депозитів до запитання можна покрити за рахунок власного капіталу банку. Ця кількість зростає з кожним роком, тож це підвищує надійність

цього банку.

Проаналізувавши результати діяльності депозитних фондів АТ «Ощадбанк» у 2017-2019 роках, можна зробити висновок, що банк має дуже ефективну депозитну політику, що означає, що банк залучає достатні фінансові ресурси для інвестування їх у додаткові ліквідні активи та отримання прогнозованого прибутку .

У таблиці 2.7 для цілей визначення адекватності капіталу, представлений аналіз регулятивних капітальних ресурсів АТ «Ощадбанк».

Таблиця 2.7

Динаміка регулятивних капітальних ресурсів АТ «Ощадбанк»
за 2017–2019 роки

Показники	Роки			Відхилення (+,-)	
	2017	2018	2019	2018 до 2017	2019 до 2018
Склад регулятивного капіталу:					
Капітал I рівня:					
акціонерний капітал	49724980	49724980	49724980	-	-
непокритий збиток	-21020893	-33219707	-33004661	-12198814	+215046
Всього кваліфікованого капіталу I рівня	28704087	16505273	16720319	-12198814	+215046
Капітал II рівня:					
резерви переоцінки	2547542	2037441	2836460	-510101	+799019
субординований борг	2105042	1626686	947448	-478356	-679238
Всього кваліфікованого капіталу II рівня до ліміту 100% сукупного капіталу I рівня	4652584	3664127	3783908	-988457	+119781
За вирахуванням інвестицій	-24 800	-24 800	-	-	+24800
Всього регулятивного капіталу	33331871	20144600	20504227	-13187271	+359627

Мінімальний розмір регулятивного капіталу банку за вимогами Національного банку України має становити не менше 120 млн грн. З даних таблиці 3.6 регулятивний капітал АТ «Ощадбанк» набагато перевищує його нормативне значення протягом всього аналізованого періоду, так у 2017 році він дорівнював 33 331 млн грн, у 2018 році - 20144 млн грн, у 2019 році – 20504 млн.грн. Це говорить про те, що регулятивний капітал даного банку повністю покриває негативні наслідків різноманітних банківських ризиків, та забезпечує захист вкладів, та свою фінансову стійкість та стабільність. Також, регулятивний капітал не повинен перевищувати статутний капітал банківської установи.

Проведемо моніторинг дотримання АТ «Ощадбанк» нормативів ліквідності.

Таблиця 2.8

Нормативи ліквідності АТ «Ощадбанк» за 2018-2020 роки

Показник	2018 рік	2019 рік	2020 рік	Відхилення 2020 року від	
				2018 року	2019 року
Норматив миттєвої ліквідності (Н4)					
Фактичне значення (Н4), %	60,53	52,56	99,92	+39,92	+47,36
Нормативне значення (Н4), %	20	20	20	0	0
Відхилення від нормативу, в.п.	+40,53	+32,56	+79,92	-	-
Норматив поточної ліквідності (Н5)					
Фактичне значення (Н5), %	104,70	133,22	136,12	+31,42	+2,90
Нормативне значення (Н5), %	40	40	40	0	0
Відхилення від нормативу, в.п.	+64,70	+93,22	+96,12	-	-
Норматив короткострокової ліквідності (Н6)					
Фактичне значення (Н6), %	95,29	97,08	85,55	-9,74	-11,53
Нормативне значення (Н6), %	60	60	60	0	0
Відхилення від нормативу, в.п.	+35,29	+37,08	+25,55	-	-

Рис.2.8. Нормативи ліквідності АТ «Ощадбанк» за 2018-2020 роки,%

*Складено автором [41]

Слід зазначити, що статистичні дані за останні 3 роки наведені в таблиці 2.8. забезпечують отримання дослідницького банку всіх нормативних показників, проте значне перетворення фактичних даних за нормативними розмовами про надлишкову кількість і відсутність ефективного управління активами та пасивами банку.

Таблиця 2.9

Коефіцієнтний аналіз ліквідності АТ «Ощадбанк» за 2018-2020 роки

Коефіцієнт	Оптимальне значення	Роки			Відхилення 2020 року від	
		2018	2019	2020	2018 року	2019 року
Коефіцієнт співвідношення високоліквідних активів та робочих активів	не менше 0,2	0,27	0,19	0,19	-0,08	0,00
Коефіцієнт загальної ліквідності	не менше 1	1,08	1,16	1,10	+0,02	-0,06
Коефіцієнт співвідношення кредитів і депозитів	0,70-0,80	0,97	0,90	0,78	-0,19	-0,12
Коефіцієнт ліквідних цінних паперів	0,05-0,10	0,24	0,27	0,50	+0,26	+0,23
Коефіцієнт структурного співвідношення вкладів	–	0,54	0,45	0,44	-0,10	-0,01
Коефіцієнт генеральної ліквідності зобов'язань	-	0,29	0,24	0,24	-0,05	0,00

Протягом досліджуваного періоду АТ «Ощадбанк» дещо погіршив відношення високоліквідних активів до оборотних активів та загальний

коефіцієнт ліквідності пасивів. Однак усі коефіцієнти ліквідності, коефіцієнти позики та депозиту та коефіцієнти ліквідності були оптимальними.

За результатами аналізу ліквідності АТ "Державний ощадний банк України" за 2019 рік можна констатувати, що подальших операцій з випуску цінних паперів та поповнення або придбання капіталу за звітний період не відбулося. та продаж акцій Ощадбанку.

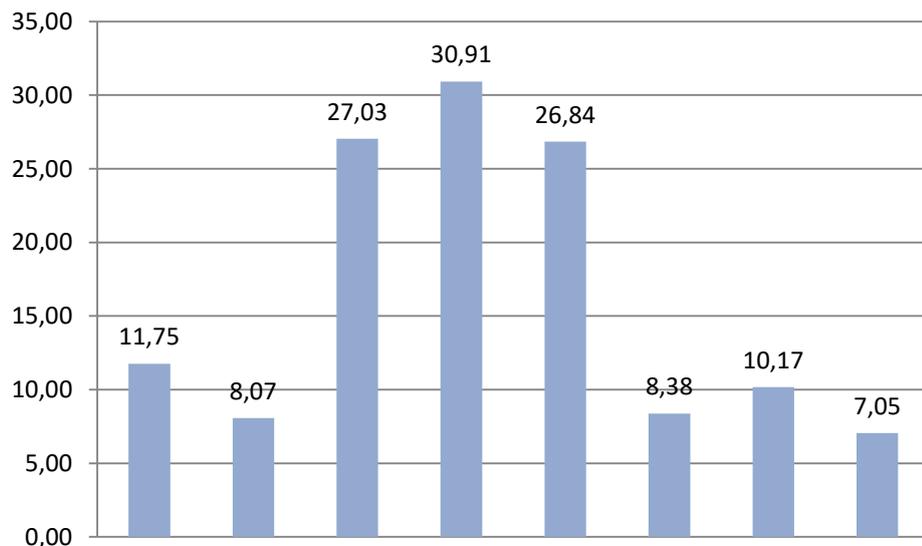

Рис. 2.9. Зміна ліквідності ПАТ «Державний ощадний банк України» за 2013-2020 роки

*Складено автором [41]

Рішення банку щодо управління ліквідністю забезпечувались прогнозуванням та маневруванням грошовими потоками, обмежуючи різницю в часі між зобов'язаннями та активами та забезпечуючи необхідну кількість первинної та вторинної ліквідності.

Останнє гарантується наявним портфелем високоліквідних державних цінних паперів, які за необхідності можуть бути використані для швидкого задоволення потреб банківської установи у разі достатньої ліквідності та непередбачених відтоків.

Протягом звітнього 2019 року коефіцієнти ліквідності були досягнуті із значним охопленням усіх показників, включаючи коефіцієнти покриття

ліквідності з нормативним значенням > 100%, фактичним значенням 269% та коефіцієнтами короткострокової ліквідності > 60%, показник становив 80,5 %

Основним джерелом джерельної бази АТ «Державний ощадний банк України» у звітному році були кошти фізичних та юридичних осіб, які є клієнтами банківської установи та частка яких у пасивах становила 88%. Крім того, слід зазначити, що 53% коштів клієнтів надходять від приватних осіб, і слід зазначити позитивний факт того, що всі приватні внески до розслідуваного банку покриваються державною гарантією.

Згідно з рейтингом стабільності банків за другий квартал 20-го року, АТ "Український державний ощадний банк" знаходиться на 10-му місці, з коефіцієнтом ліквідності 31 7,05%, що належить до рейтингової групи [44].

Аналіз прибутковості Ощадбанку (рентабельність активів) показав загальне збільшення показника за звітний період (графік 2.3).

Рентабельність активів (ROA) визначається відношенням прибутку (збитку) до середньорічної суми активів. Відповідно до діаграми, підготовленої в 2015 році, Ощадбанк отримав рекордну негативну рентабельність активів на рівні -2,04, рада директорів банку пояснила цю ситуацію втратою філій в Криму та на Донбасі. У 2016 році прибутковість набула позитивного значення завдяки ефективним заходам нової ради директорів банку. Загалом, рекомендована оптимальна рентабельність активів перевищує 1, що означає, що лише з другого кварталу 2020 року Ощадбанк матиме найвищий показник в ІВ, що відповідає рекомендаціям та 1,51. Це свідчить про те, що реалізація стратегії управління Ощадбанку дає позитивні результати та підтверджує правильність вибору ключових пріоритетів для подальшого розвитку банківських послуг фінансової установи, що перевіряється. Дохід банку повинен бути достатнім не лише для покриття операційних витрат, а й для збільшення власного капіталу та виплати доходів акціонерів, що в кінцевому рахунку підвищує довіру до банку та покращує його конкурентні позиції на ринку [44].

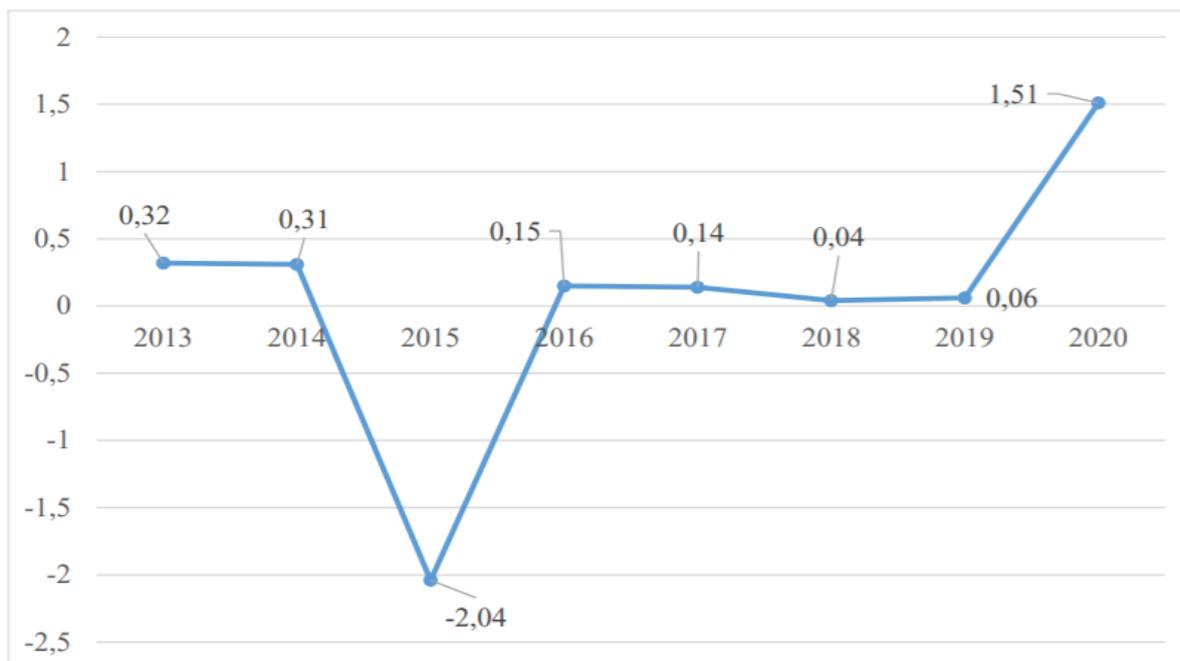

Рис.2.10. Зміна рентабельності активів АТ «Державний ощадний банк України» за 2013-2020 роки

З метою збільшення прибутковості активів рекомендовано використовувати наступні заходи [44]:

- необхідно збільшити ставку відсотків за активними операціями та зменшити ставку відсотків за залученими засобами;
- необхідно зменшити співвідношення власних та залучених засобів;
- необхідно збільшити частку власних засобів у загальній сумі його засобів (показник платоспроможності).

2.2. Аналіз кредитного портфеля АТ «Ощадбанк» і оцінка кредитного ризику.

Одним з найважливіших завдань управління кредитом комерційного банку є розробка, аналіз та оптимізація структури кредитного портфеля банку. Національний банк України визначає кредитний портфель як суму всіх

банківських позик, які структуровані за певними параметрами, відповідно до цілей кредитної політики, встановлених банком [26].

Основними цілями формування кредитного портфеля комерційних банків є: висока частка очікуваного доходу в довгостроковій перспективі; мінімізація рівня ризику кредитного портфеля; дотримання необхідної ліквідності кредитного портфеля; високий рівень доходів у поточному періоді.

Метою управління кредитним портфелем комерційного банку є забезпечення максимальної прибутковості банку при певному ризику.

Рівень прибутковості кредитного портфеля залежить від структури та обсягу портфеля та рівня процентної ставки позик. Управління кредитним портфелем банку було визначено як процес, спрямований на забезпечення розумного співвідношення прибутковості та надійності портфеля. П. Чуб [43] визначає це поняття як процес і ділить його на п'ять послідовних етапів: вибір кредитної політики; аналіз кредитного ринку; формування кредитного портфеля; огляд кредитного портфеля; оцінка ефективності кредитного портфеля.

Управління кредитним портфелем слід розглядати як процес, що відбувається за такою схемою, яка представлена на рисунку 2.11

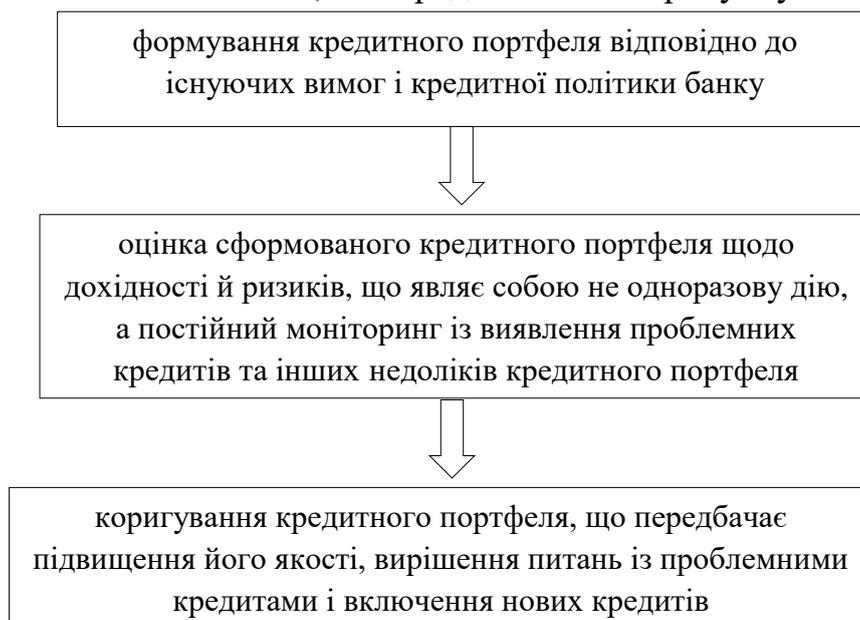

Рис.2.11. Схема управління кредитним портфелем

*Складено автором [44]

Управління кредитним портфелем дозволяє зменшити та зменшити баланс всього вашого портфеля, регулюючи ризики, властиві кожному ринку, клієнту, кредитному інструменту, позиці та умовам роботи. Для аналізу кредитного портфеля необхідно вивчити його структуру з точки зору груп ризику, безпеки, структури галузі, власності позичальників тощо. У сучасних умовах оцінка якості кредитного портфеля комерційного банку залежить від належної оцінки ризику, який банк бере на себе при здійсненні різних операцій. Важливо, щоб банківський сектор не уникав ризику загалом, а передбачав та мінімізував ризик, тобто застосовував різні методи управління ризиками.

У банківському секторі операційні доходи сектора продовжують швидко зростати, що свідчить про відновлення попиту на банківські послуги та, як наслідок, про економічну діяльність. Наприкінці року банки значно збільшили виділення своїх резервів для активних операцій. Загалом, розподіл позичкових резервів протягом року майже подвоївся у грошовому вираженні, але залишався помірним щодо кредитного портфеля. Найважливішим ризиком для банків у 2021 році залишається кредит - загрози платоспроможності певних галузей та компаній залишаються високими.

В Україні підтверджено існування фінансових обмежень на інвестиційну діяльність на рівні малого бізнесу з точки зору вартості капіталу. Таким чином, за даними НБУ, середня ставка кредитування таких підприємств вища, ніж у середніх та великих підприємств. Загальна різниця у вартості становила 1,8 процентного пункту у 2017 році, 4,2 процентного пункту у 2018 році, 9,3 процентного пункту у 2019 році. Середня вартість капіталу великих підприємств за останні 3 роки становила 12%, середнього - 17%, малого - 18%.

Розглянемо структуру кредитного портфелю АТ «Ощадбанк» у таблиці 2.10

Таблиця 2.10.

Структура кредитного портфелю АТ «Ощадбанк» станом за 2017-2020рр.

	Роки,млн.грн				Абсолютне відхилення	
	2017	2018	2019	2020	18/17	20/19
Кредити юридичним особам	121 082 839	118 689 071	108916463	74389212	-2 393 768	34527251
Кредити фізичним особам(кредитні картки)	2336759	3338155	4100037	4399749	1 001 396	299712
Кредити фізичним особам (автокредити)	1664159	1685499	2287008	2810990	21 340	523982
Кредити фізичним особам (іпотечні кредити)	1562286	1716534	1803507	2105011	154 248	301504
Кредити фізичним особам (споживчі кредити)	612189	1316830	1556912	1665378	704 641	108466
Кредити фізичним особам (інші кредити)	862972	887087	1134525	1399976	24 115	265451
Всього	128121204	127633176	119798452	86770316	-488 028	-33028 136

У травні цього року АТ "Ощадбанк" суттєво збільшив свій статутний капітал (Н1): з 1 липня 2020 року його обсяг досяг 35,456 млрд грн, що більше ніж в 177 разів перевищує встановлений НБУ ліміт. Агентство також звертає увагу на те, що до 3 серпня 2020 року власні кошти Банку (Н1) становили 35,412 млрд грн. Таким чином, у першій половині 2020 року АТ КБ «Ощадбанк» сформував дуже великий резерв за стандартом Н1.

Однак динаміка власних коштів Банку (Н1) позитивно вплинула на динаміку стандартів Н2 та Н3 та спричинила їх зростання. Таким чином, коефіцієнт достатності регулятивного капіталу АТ «Ощадбанк» (Н2) зріс на 14,43 процентних пункти між 01.01.2020 та 01.07.2020. До 28,58%, що становить 18,58 процентних пунктів. перевищив ліміт, встановлений НБУ, і був на 6,67 процентного пункту вище. вище середнього за цим стандартом в українській банківській системі. Окрім того, Агентство звертає увагу на той факт, що 20.08.08 р. На Н2 банку припадало 29,12%, що становить 19,12 процентного пункту. перевищив нормативну межу і становив 7,60 відсоткового пункту, більше, ніж в середньому на ринку.

З 1 липня 2020 року показник достатності основного капіталу АТ «Ощадбанк» (Н3) з 1 січня 2020 року зріс на 7,22 процентних пункти. та 14,35%, що становить 7,35 процентних пунктів. перевищив ліміт, встановлений НБУ (7%), але склав 1,40 процентного пункту. менше середнього значення цього стандарту в українській банківській системі. Агентство також звертає увагу на той факт, що 3 серпня 2020 року показник Н3 Банку становив 14,62%, що становить 7,62 процентних пункту. перевищив ліміт, встановлений регулятором, але становив 0,76 процентного пункту. менше середнього на ринку.

Таким чином, станом на початок серпня 2020 року АТ «Ощадбанк» сформував та підтримував дуже великий запас за нормативами капіталу (Н1, Н2 та Н3), що позитивно впливає на його кредитний рейтинг.

Таблиця 2.11

Основні нормативи АТ «Ощадбанк», %, за 2020-2021 роки

Показник	Нормативне значення	01.07.2020		01.01.2021	
		по системі	банк	по системі	банк
Норматив адекватності регулятивного капіталу (Н2)	>10%	21,91%	28,58%	19,66%	14,15%
Норматив достатності основного капіталу (Н3)	>7%	15,75%	14,35%	13,50%	7,13%
Норматив короткострокової ліквідності (Н6)	>60%	88,15%	86,41%	94,35%	100,41%
Норматив коефіцієнта покриття ліквідністю за всіма валютами (LCR _{ВВ})	>100%	-	199,67%	-	268,26%
Норматив коефіцієнта покриття ліквідністю в іноземній валюті (LCR _{ів})	>100%	-	229,72%	-	307,71%
Норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7)	<25%	19,15%	9,71%	17,61%	16,64%
Норматив великих кредитних ризиків (Н8)	<800%	90,11%	0,00%	105,00%	32,04%

Графічно представлено на рисунку 2.12.

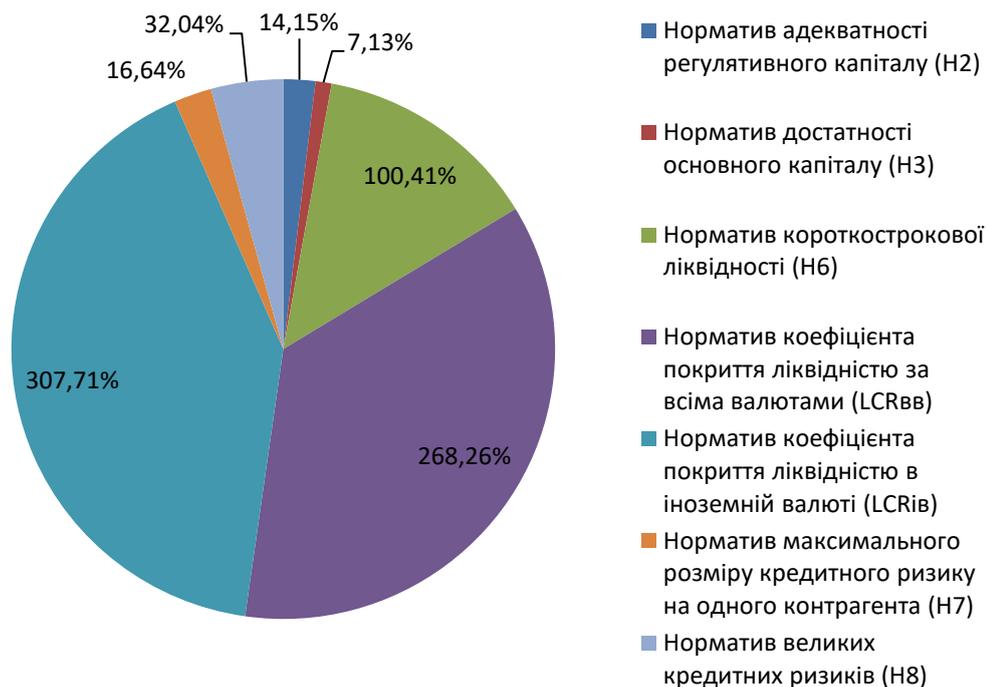

Рис.2.12. Основні нормативи АТ «Ощадбанк» станом на 1.01.2021 по банку, %.

Таблиця 2.12

Динаміка отриманих та наданих кредитів в АТ «Ощадбанк»,
на кінець 2018–2020 рр.

Показники	Значення на кінець року, тис. грн.			Темпи приросту, %	
	2018 р.	2019 р.	2020 р.	2019/ 2018	2020/ 2019
Кредити, надані клієнтам	42 572 180	50 459 932	51 337 576	18,5	1,7
Кредити, отримані від міжнародних та інших фінансових організацій	0	5 705 125	5 715 614	-	0,2

Якісний аналіз кредитного портфеля банку з точки зору захисту від потенційних збитків включає оцінку таких відносних показників: відношення капітальних позик; коефіцієнт страхування кредиту; коефіцієнт страхування кредиту [44].

Розрахунок та аналіз покриття позик капіталом банку наведено у таблиці 2.13. Коефіцієнт достатності капіталу характеризує надання позик власним капіталом. Зниження цього коефіцієнта є негативною тенденцією у

2019 році, але наприкінці 2020 року цей коефіцієнт зріс на 0,5%, оскільки темпи приросту капіталу банку перевищують темпи зростання позик.

Таблиця 2.13

Аналіз якості покриття позик капіталом в АТ «Ощадбанк»
на кінець 2018–2020 рр.

№	Показники	Значення на кінець року			Темпи приросту, %	
		2018 р.	2019 р.	2020 р.	2019/ 2018	2020/ 2019
1	Капітал, тис. грн.	15 984 488	17 357 547	17 756 391	8,6	2,3
2	Кредити, надані клієнтам, тис. грн.	42 572 180	50 459 932	51 337 576	18,5	1,7
3	Коефіцієнт покриття позик капіталом, од. (ряд. 1/ряд.2)	0,375	0,344	0,346	-8,4	0,5

До внутрішніх чинників захисту кредитного портфеля від можливих збитків відноситься створення резервів, що дозволяє захистити банк від можливих збитків у випадку неповернення кредитів. Цей коефіцієнт характеризує ступінь формування резервів під очікувані втрати по кредитним операціям банку.

Аналіз захищеності кредитного портфелю в АТ «Ощадбанк» наведено в таблиці 2.14.

Таблиця 2.14

Аналіз захищеності кредитного портфелю в АТ «Ощадбанк»
на кінець 2018–2020 рр., млн.грн

№	Показники	Значення на кінець року			Темпи приросту, %	
		2018 р.	2019 р.	2020 р.	2019/ 2018	2020/ 2019
1	Загальна сума кредитів, наданих клієнтам, тис. грн.	49 096 889	58 837 217	61 346 351	19,8	4,3
2	Резерв на покриття збитків від знецінення, тис. грн.	6 524 709	8 377 285	10 008 775	28,4	19,5
3	Всього кредитів, наданих клієнтам (за мінусом резерву), тис. грн.	42 572 180	50 459 932	51 337 576	18,5	1,7
4	Нараховані процентні доходи, включені до складу кредитів, тис. грн.	1 187 721	1 383 689	1 825 262	16,5	31,9
5	Коефіцієнт захищеності позик, од. [ряд.2/ряд.1]	0,13	0,14	0,16	7,1	14,6

Отже, сума резерву на покриття збитків від знецінення зростає більш суттєвими темпами, ніж загальна сума наданих кредитів.

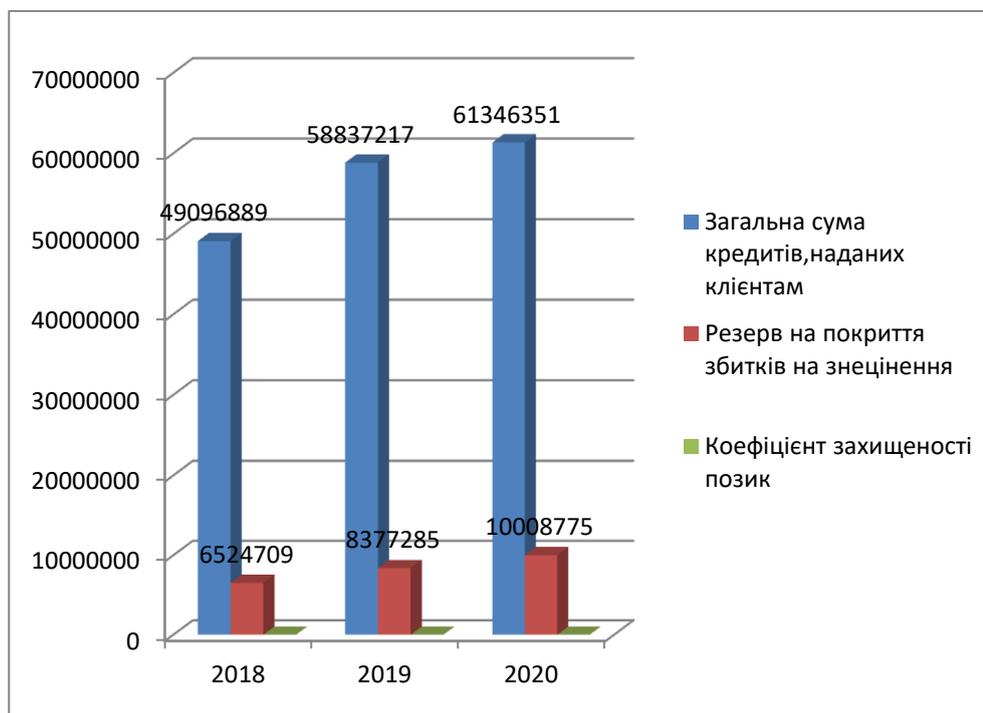

Рис.2.13. Структура кредитного портфелю в АТ «Ощадбанк» на кінець 2018-2020 рр

Сума кредитів, наданих клієнтам за 2017-2020 роки зросла на 12249462 млн.грн, резерв на покриття збитків на знецінення збільшилася 3484066 млн.грн.

2.3. Характеристика програм кредитування малого і середнього бізнесу у АТ «Ощадбанк».

На сьогодні, державними банками України передбачена низка фінансових та консалтингових продуктів для малого і середнього підприємництва.

Послуги, які надає АТ «Ощадбанк» підприємствам малого та середнього бізнесу представлена у таблиці 2.15

Таблиця 2.15

Характеристика кредитних послуг АТ «Ощадбанк» для малого та середнього бізнесу, станом на 1.06.2021 р.

№	Назва послуги	Валюта	Строк кредиту	Відсоткова ставка	Комісія при видачі	Застава
1	2	3	4	5	6	7
1	Доступні кредити 5-7-9%	гривня	до 5 років (на капітальні витрати або рефінансування кредитів на такі витрати); до 3 років (при рефінансуванні на оборотний капітал); до 2 років (на оборотний капітал).	0% річних до 01.04.2021 при рефінансуванні кредиту; 0% річних на строк дії карантину, та протягом 90 днів з дня його відміни для кредитів на поповнення обігового капіталу; 0% річних на строк дії карантину, та протягом 90 днів з дня його відміни при фінансуванні на капітальні витрати, що здійснюються виробниками лікарських засобів/медичного обладнання; 5-7-9% річних - при фінансуванні/рефінансуванні кредитів на капітальні витрати або поповнення оборотного капіталу всіх суб'єктів господарювання;	Максимальний розмір — 1%	майно клієнта або поручителя, обладнання, транспортні засоби, нерухоме майно, а також основні засоби, що купуються за рахунок кредитних коштів
2	Поповнення обігових коштів	гривня, долар США, євро	До 3 років	від 12,25% річних	від 0,5%	нерухоме та рухоме майно, майнові права, порука
3	Транспортні засоби за програмою «Автобіз»	Гривня	від 6 до 60 місяців		від суми кредиту одноразово при оформленні 1,5% для кредитів більше року 2,5% для кредитів до року	транспорт, який купується в кредит
4	Придбання транспортних засобів та обладнання	Гривня	до 5 років	від 12,25% річних від 0.1% (в рамках партнерських програм) від 12,25% річних від 0.1%	від 0,5%	транспортні засоби та обладнання, що купується
5	Овердрафт	розмір ліміту: до 100% від надходжень на рахунки		від 14% річних	від 0.5%	без застави, для нових та діючих клієнтів до 10 млн. грн

Продовження табл. 2.15

1	2	3	4	5	6	7
6	Кредит від депозит	гривня, долар США, євро	залежить від строку депозиту	маржа 2,5%	0,5%	-
7	Банківські гарантії	гривня, долар США, євро	Види гарантій: -тендерна гарантія, -гарантія виконання, -туристична гарантія - тощо!			грошові кошти, нерухоме та рухоме майно

Отже, АТ «Ощадбанк» має такі програми кредитування для малого та середнього бізнесу.

1. «Доступні кредити 5-7-9%», Ощадбанк був одним з перших банків, який почав реалізовувати програму разом з іншими колегами, і активність проявлялась тільки по двох трьох банках. Вони сподівались, що ця програма суттєво буде нарощувати їхні портфелі, але у зв'язку з карантинном відбулось певне призупинення активності.

2. Поповнення обігових коштів, дана послуга надається у гривні, доларах США та євро, має строк 3 роки з відсотковою ставкою від 12,25% річних.

3. Кредит на придбання транспортних засобів та обладнання, надається на термін до 5 років, заставою можуть бути транспортні засоби, що купуються, що дуже зручно

4. Овердрафт, видаючи данний кредит, банк не вимагає, щоб підприємство заклала своє майно, представила поручительство або гарантії третіх осіб. Як забезпечення розглядаються обороти на поточному рахунку, до недоліків можна віднести високу відсоткову ставку, термін овердрафта та обсягу оборотів, як правило вищий, ніж за звичайним кредитом,

Представимо кількість заявок на участь у програмі «Доступні кредити 5-7-9%»

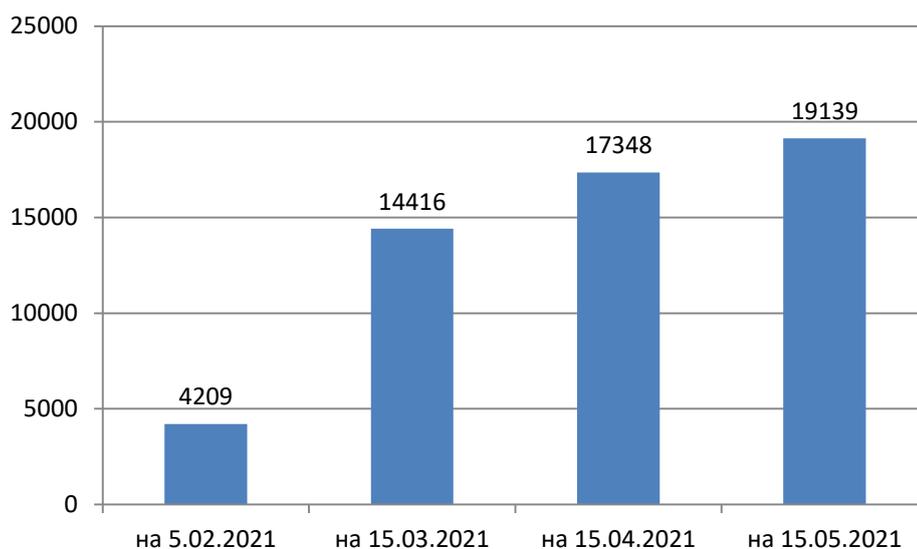

Рис. 2.14. Динаміка кількості заявок на участь у Державній програмі «Доступні кредити 5-7-9%» станом на 15.05.2021

Ощадбанк продовжує знижувати вартість бізнес-позик: для найпопулярніших програм - овердрафтів та мікрокредитування - ставка падає на 1%.

Крім того, продовжують діяти спеціальні умови, за яких клієнти Ощадбанку мають можливість поповнити оборотні кошти, придбати транспортні засоби чи обладнання за рахунок позик із процентною ставкою 11,25% річних у гривнях; за програмою FRP (NUF) - від 10,25% на рік.

У 2020 році Ощадбанк надав понад 4 млрд грн кредитів клієнтам МСП. З моменту запровадження мікрокредитування в рамках програми "Побудуй сам", обсяг позик, виданих під мікрокредитування, перевищив 1,5 млрд грн. Банк профінансував близько 4000 бізнес-проектів для створення або розвитку різних напрямків бізнесу.

Переваги кредитних програм Ощад:

- пільгові кредити надаються не тільки для існуючих, але і для нових;
- ліміт незабезпечених овердрафтів може сягати 10 млн грн (більшість конкурентів пропонують - 2-3 млн грн).

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ КРЕДИТУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ МАЛОГО І СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ БАНКАМИ

3.1. Методи мінімізації ризиків кредитування малого і середнього бізнесу в Україні.

Ризик - це ймовірність того, що фактична рентабельність інвестицій буде нижчою від очікуваної рентабельності. Виконуючи свої функції, банки зазнають різного роду ризиків. Ці ризики включають кредитний ризик, ринковий ризик, ризик ліквідності, операційний ризик, юридичний ризик та ризик репутації. Хоча банки та інші фінансові установи стикаються з труднощами з багатьох причин, найпоширенішою причиною банкрутства банків є кредитний ризик, саме тому всі регулятори встановлюють мінімальні стандарти управління кредитним ризиком [45].

Кредитний ризик - це ризик дефолту, який може виникнути у позичальника, який не здійснив необхідні платежі. По-перше, ризик - це ризик позикодавця і включає втрату основної суми та відсотків, порушення грошових потоків та збільшення витрат на стягнення. Втрати можуть бути повними або частковими. На ефективному ринку вищий кредитний ризик пов'язаний із вищими витратами на позики [45].

Основною проблемою для банків у кредитуванні бізнесу є ризик. Ризик є невід'ємною частиною господарської діяльності. Недостатня обізнаність часто призводить до сумних наслідків. Неможливо уявити банківську діяльність без ризику, тобто ризик притаманний діяльності комерційних банків. Мінімізація кредитного ризику - головне завдання та проблема банку при кредитуванні.

Кредитні ризики можна класифікувати за різними критеріями, до основних з яких належать: сфера прояву, рівень ризику, сфера використання кредиту, причини виникнення, розмір витрат та інші (таблиця 3.1).

Таблиця 3.1

Класифікація кредитних ризиків [45]

Класифікація кредитних ризиків	Вид кредитних ризиків
За сферою появи	Ризик позичальника Ризик за страхуванням Ризик кредитного продукту Ризик зміни оточуючого середовища банку
За позицією	Ризик за ринковими позиціями Портфельний ризик
За рівнем ризику	Макроекономічний ризик Ризик усієї банківської установи Ризик особи, яка приймає рішення.
За сферою використання кредитів	Ризик по споживчим кредитам Ризик за промисловим кредитами Ризик стосовно інвестиційних кредитів.
За рівнем прогнозованості ситуації	Передбачуваний ризик Непрогнозований ризик
За причинами виникнення	Суб'єктивний ризик Об'єктивний ризик Законодавчий ризик
За розмірами можливих втрат	Великий ризик Незначний ризик Критичний ризик
За терміном дії кредитної угоди	Ризик по короткостроковими угодами Ризик сьосово довгострокових угод.
За фінансовою відповідністю	Ризик, результатом якого можуть бути фінансові втрати Ризик, внаслідок якого є втрачена вигода Ризик, внаслідок якого може бути фінансовий дохід
За видом операційного кредитного характеру	Ризик при кредитуванні Ризик при операціях з застосуванням векселей Ризик при лізингових операціях Ризик за акредитивами

Банки для зменшення кредитного ризику використовують не окремі методи зниження ризику, а комбінацію їх, застосовуючи як зовнішні, так і внутрішні способи (рис.3.1)

Рис.3.1. Методи управління кредитними ризиками [46]

Однак методи прийняття банківських ризиків поділяються на підгрупи: методи зменшення банківських ризиків; методи незалежного протидія банківським ризикам; методи передачі банківських ризиків [46].

Методами передачі (передачі) банківських ризиків є розподіл ризиків між іншими учасниками ринку: банками, підприємствами, будівельними, страховими, інвестиційними, факторинговими та лізинговими компаніями, іншими фінансовими установами. Причини, чому передача ризику приносить користь як передачі, так і стороні, що отримує: великі втрати з точки зору передачі можуть бути незначними з точки зору передачі; передача може мати кращі можливості та кращі способи зменшення потенційних втрат, ніж передача; трансфери можуть бути в кращому положенні для зменшення збитків або контролю ризику (наприклад, мати широкий спектр ф'ючерсних опцій для покриття ризику) [46].

Передача ризику - не найбезпечніший та найефективніший спосіб мінімізації банківських ризиків. Тому рекомендується враховувати наступне при передачі банківських ризиків: переказ повинен мати значні повноваження щодо зменшення та контролю ризику та якнайкращого використання цих повноважень; передача повинна бути здатна негайно виконувати всі свої

зобов'язання; розподіл ризиків між передачею та передачею повинен бути чітко визначеним і однозначним; ризик повинен передаватися за ціною, яка однаково приваблива для обох учасників; переказ повинен здійснюватися на основі критеріїв ефективності (як дешевий або більш вигідний метод) порівняно з такими ж надійними методами мінімізації банківських ризиків.

Для передачі банківських ризиків існують такі методи: страхування; операції хеджування; продаж активів та сек'юритизація; консорціуми та паралельні позики; договори гарантії та поруки; факторинг та лізинг.

Найбільш важливими та часто використовуваними банками цих методів є угоди про страхування, хеджування, гарантування та поруки. [46]

Страхування відноситься до методів передачі ризику шляхом укладення договору, в якому роль передачі відіграє страхова компанія. З усіх способів передачі страхового ризику він найкраще відповідає ідеальним умовам передачі ризику [44].

Страхування кредитного ризику - це вид страхування, суть якого полягає у зменшенні або усуненні кредитного ризику [47].

Кредитне страхування (кредитні ризики) включає наступні два варіанти: добровільне страхування ризиків дефолту; добровільне страхування відповідальності позичальника за повернення позик.

У разі невиконання позики страхування відповідальності позичальників може вважатися формою страхування кредиту та виплати відсотків лише в тому випадку, якщо страхова компанія може сплатити страховий внесок. Недоліком цієї форми страхування є те, що страховик не вступає в прямі правові відносини з банком-позикодавцем, тому банк втрачає можливість безпосередньо захищати свої інтереси як третя особа.

НБУ визначає заставу як метод мінімізації ризику, який полягає у визначенні об'єкта хеджування та виборі відповідного інструменту хеджування для компенсації збитків від об'єкта, хеджування за рахунок прибутку від інструмента хеджування. Транзакція хеджування дозволяє банку усунути як

ризик, так і можливість додаткового доходу: якщо умови або події сприятливі для об'єкта хеджування, будь-який прибуток автоматично покривається втратою інструмента хеджування [47].

Інструментом хеджування є суб'єкт господарювання, поведінка якого за певних умов або подій є абсолютно протилежною поведінці хеджуючого підприємства за тих самих умов або подій. Якщо об'єкт хеджування, такий як депозит в іноземній валюті, втрачає свою вартість, якщо валюта знецінюється, вартість інструменту хеджування збільшується. На практиці інструменти хеджування також повинні відповідати певним додатковим умовам: безумовним, безповоротним тощо [47]

Хеджувана стаття - це будь-який фінансовий актив, який представляє ризик для банку. Найчастіше це банківські активи або зобов'язання, вартість яких може змінюватися за певних умов чи подій [48].

Таким чином, операції хеджування можна використовувати для зменшення ризику збитків через несприятливі коливання ринкової ціни продавців або покупців. Тому хеджування може застосовуватися лише до цінових ризиків.

Одним із способів передачі банківських ризиків є укладення договорів про гарантії та поруки.

За договором поруки гарантія покладається на кредитора боржника з метою виконання його зобов'язань. Гарант несе відповідальність перед кредитором за невиконання боржником зобов'язань). Гарантія може гарантувати виконання зобов'язання частково або повністю. Гарантом може бути одна або кілька осіб.

У тому випадку, якщо боржник порушив своє зобов'язання за гарантією, боржник і поручитель несуть солідарну відповідальність перед кредитором, якщо тільки договір поруки не встановлює гарантію як допоміжну (додаткову) відповідальність.

Гарант несе відповідальність перед кредитором у тій же мірі, що і боржник, включаючи сплату основної суми, відсотків, неустойки, збитків, якщо інше не передбачено договором поруки. Особи, які спільно надали гарантію, несуть солідарну відповідальність перед кредитором (якщо інше не передбачено договором поруки).

В рамках гарантії банк, інша фінансова установа, страхова організація (гарант) бере на себе гарантію кредитору (бенефіціару) щодо виконання зобов'язання боржника (капіталу). Поручитель відповідає перед кредитором за невиконання боржником зобов'язань.

У разі порушення боржником зобов'язання, забезпеченого гарантією, поручитель зобов'язаний виплатити кредитору грошову суму відповідно до умов гарантії. Вимога кредитора про виплату грошової суми гаранту відповідно до виданої ним гарантії подається у письмовій формі. До вимоги додаються документи, зазначені в гарантії. У вимозі до поручителя або в доданих до нього документах кредитор повинен вказати, як боржник порушив своє основне зобов'язання за гарантією. Кредитор може пред'явити вимогу до поручителя протягом строку, зазначеного в гарантії, на яку була видана гарантія. Кредитор не може передавати право вимоги поручителя іншій особі, якщо в гарантії не передбачено інше [48].

В Україні на кредитний ризик впливає той факт, що світові методи надання банківських позик, такі як безперервне кредитування (кредити, що відновлюються) та овердрафти, не знайшли свого повного практичного застосування. Однак слід зазначити, що овердрафти та кредитні лінії знайшли практичне застосування в Україні, які також широко використовуються в зарубіжній практиці кредитування. Хоча ці методи кредитування можуть бути не найпоширенішими через безумовну перевагу одноразових позик, їх частку в загальному кредитному портфелі.

Слід зазначити, що в Україні постійний розвиток та вдосконалення методів кредитування, що широко застосовуються у світовій банківській

практиці, а саме овердрафтів та кредитних ліній, поступово призведе до появи на ринку банківських послуг овердрафтів та оборотних позик. Позики у формі овердрафту та надання оборотних позик мають багато спільних рис із вітчизняними партнерами: овердрафти та кредитні лінії.

Перспективи розвитку кредитної лінії, постійного кредитування, овердрафту та овердрафту, оскільки методи кредитування в Україні величезні.

Цьому розвитку перешкоджає низька платоспроможність та недовіра банків до позичальників. Досвід кредитування за цими методами можна запозичити та адаптувати до наших умов із світової практики кредитування. Звичайно, це досить складно, оскільки надання овердрафтів та позик, як уже зазначалося, можливе лише за умови, що банк пропонує надійний фінансовий стан, платоспроможність боржника та високий рівень довіри до нього. . Тож знову виникає питання кредитного ризику, який є невід'ємною частиною кредитування. Відомо, що нещодавно банки розширили коло клієнтів, які надають кредит у формі овердрафту та кредитних ліній. Це свідчить про те, що фінансове становище деяких позичальників все ще покращується.

У сучасному контексті українських комерційних банків вивчення іноземної банківської практики набуває особливого значення, особливо щодо вибору методів кредитування в тій чи іншій ситуації.

На практиці Світового банку, позичаючи підприємству у формі кредитної лінії, позикодавець обмежує розмір використовуваного капіталу та вимагає від бізнесу достатньої кількості коштів на безбанківському безвідсотковому депозитному рахунку з 20-30 % від кредитної лінії, щоб у разі сумнівів погасити борг за рахунок цього резерву сплатити відсотки за позику. Для того, щоб лінія використовувалася за призначенням, комерційні банки європейських країн іноді використовують так званий "період розрахунків" - 30-60 днів, протягом яких реквізити не видаються.

Крім того, тиск банківської конкуренції та бажання підтримувати

зв'язок із клієнтами перешкоджають необдуманим спробам таких обмежень. Але ці вимоги до бізнесу суттєво знижують кредитний ризик, і в майбутньому вітчизняні банки могли б використовувати цей іноземний досвід для покращення фінансового становища бізнесу.

Таким чином, світовий досвід та його потенціал для вдосконалення вітчизняного методу кредитування у формі кредитних ліній повинні і надалі враховуватися, а практика невідновлюваних кредитних можливостей українських банків повинна бути зосереджена на оборотній перевазі. Причиною цього є нестабільна економічна ситуація в Україні, оскільки кредит у формі поновлюваної кредитної лінії надається лише клієнтам із надійним, стабільним фінансовим становищем. Прикладом поновлюваного кредитного механізму є поворотний або автоматично поновлюваний кредит, наданий банком клієнтам у межах визначеного ліміту боргу, який використовується повністю або частково та поновлюється шляхом погашення раніше виданої суми.

Договір поновлюваної позики подібний до кредитного договору, але його тривалість зазвичай становить 2-3 роки в цей період. Клієнт неодноразово сплачує і погашає борг.

Поворотний кредит, як правило, не забезпечений і базується на загальних фінансових можливостях бізнесу. Цей спосіб позики іноді називають порожнім кредитом і застосовується за кордоном.

Строк дії такого кредиту у світовій практиці становить не один рік. Українські банки практикують кредитні лінії терміном до одного року. Отже, виплативши частину боргу, компанія може отримати нову позику в межах і в терміни, зазначені в контракті. Термін поновлюваної позики часто можна переглянути. У такій кредитній лінії борг коливається у хвилях, кредитний рахунок завжди має залишок, який може бути постійним джерелом оборотних коштів. Ось чому цю позику в переносному значенні називають "вічнозеленою".

Не виключено, що незабаром, враховуючи стабілізацію української економіки, довіра до позичальників банків зросте, а закордонна практика набуде форми відновлюваного кредитування.

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що поточна фінансова криза вимагає принципово нового підходу до методів та форм кредитування банків для малих та середніх підприємств, як це показують овердрафти та револьверні кредитні системи. Звичайно, універсальних методів не існує, тому для їх розробки потрібні подальші дослідження.

Заходи щодо активізації кредитування бізнесу повинні відповідати інтересам підприємців, фінансових установ та держави. Це пов'язано з тим, що сектор МСП традиційно є одним із найбільш ризикованих позичальників, тому вимоги щодо забезпечення таких банківських позик є найсуворішими, а процентна ставка найвищою. Натомість позики некредитним установам для бізнесу можуть уникнути необхідності виконувати певні вимоги Закону про банківську діяльність, включаючи класифікацію позичальників за групами кредитного ризику, наявність високоліквідного забезпечення та створення резервів для можливих кредитних втрат. об'єктивно обмежує таку фінансову підтримку. Тому наступним нашим дослідженням буде досвід кредитування малих та середніх підприємств за кордоном та можливість його впровадження в Україні.

3.2. Напрямки розвитку кредитування підприємств малого і середнього бізнесу в Україні з врахуванням зарубіжного досвід.

Державна допомога відіграє важливу роль у розвитку малих та середніх підприємств, розглянемо цю концепцію детальніше.

Державна підтримка малого бізнесу - це насамперед створення державою організаційно-правових умов для розвитку підприємницьких структур. Державні програми підтримки малого бізнесу повинні враховувати

стан бюджету, кредитно-фінансової системи та рівень населення, щоб мати ефективний та своєчасний прямиий та опосередкований вплив на розвиток бізнесу [49].

Основним принципом державної політики є створення сприятливих умов для розвитку малих підприємств, зокрема забезпечення:

- систематизація та складність механізмів державного регулювання розвитку малих підприємств;
- цілеспрямованість та цілеспрямована підтримка малого бізнесу шляхом вибору пріоритетів та концентрації ресурсів для їх реалізації;
- рівний доступ малого бізнесу з усіма формами власності до фінансових, матеріальних, природних, інформаційних та інших ресурсів.

Сектор малого та середнього підприємництва характеризується підвищеною динамічністю, гнучкістю, інноваціями, можливістю швидко створювати нові галузі та створювати нові робочі місця. Тому держави прагнуть підвищити конкурентоспроможність малих та середніх підприємств, поліпшити умови для підприємництва та підтримати малі та середні підприємства на державному рівні. Фінансова підтримка малих та середніх підприємств включає фінансово-кредитну, активно-ресурсну підтримку підприємств. Виходячи із зарубіжного досвіду, суть такої допомоги полягає у фінансовій підтримці. Фінансові операції на користь малого бізнесу дають змогу координувати зусилля банків, великих компаній та державних установ щодо допомоги малому бізнесу [51, с. 56].

Розвиток сектору МСП визначається такими обставинами:

- ступінь досягнення країною відповідного технічного, технологічного та організаційного стану еволюційного процесу;
- рівень розвитку великих компаній, що в свою чергу спонукає менші компанії переходити на більш високий рівень технологій.

Цілі державної підтримки розвитку бізнесу.

- Створення конкурентного середовища.

- Забезпечення сприятливих умов для розвитку малого та середнього підприємництва.

- Забезпечення конкурентоспроможності малих та середніх підприємств.

- Підтримка розвитку товарів та послуг для малих та середніх підприємств.

- збільшення кількості підприємців на малих та середніх підприємствах;

- Забезпечення розвитку зайнятості та самозайнятості.

- Збільшити частку товарів та послуг малих та середніх підприємств у 2019 році ВВП.

- Збільшити частку податкових надходжень для малих та середніх підприємств.

Недоліки системи державної допомоги малим та середнім підприємствам:

- недосконалість нормативної бази;

- нестабільність та відсутність фінансування;

- координація державної та муніципальної діяльності з підтримки малих та середніх підприємств.

Підтримуючи малі та середні підприємства, держава вирішить ключові проблеми покращення якості життя та збільшення кількості громадян середнього класу, а також забезпечить поповнення бюджету. Максимізувати потреби населення та місцевий ринок. Конкуренція, яка є ключовою умовою розвитку сектору МСП у ринковій економіці, може стримувати зростання цін на товари та послуги, змушуючи підприємців, у тому числі великих, покращувати якість продукції та інновації. Отже, ефективне регулювання та підтримка малих та середніх підприємств є одним із головних пріоритетів держави на сучасному етапі економічного розвитку [52].

Важливою сферою підтримки малого бізнесу може бути механізм, запроваджений державою, який заохочує комерційні банки надавати кредити

(пільгові) малому бізнесу. Важливим елементом може бути звільнення від оподаткування банківських коштів, що перераховуються до фонду позики малого бізнесу, та надання державної гарантії повернення позики. Варто поширити на сектор малого бізнесу та новітні банківські послуги, а саме факторинг, фінансовий лізинг та овердрафт.

Малі та середні підприємства є основою економічної стабільності будь-якої країни, тому необхідна державна підтримка цього сектору.

Недавні дослідження в Європейському Союзі показують, що малі та середні підприємства мають значні проблеми з отриманням банківських позик. Незважаючи на деякі покращення після кризи, Європейський центральний банк визначив значні бар'єри у фінансуванні у своєму щомісячному звіті. В даний час криза єврозони розглядається як одна з основних, і малому та середньому бізнесу, зокрема, буде важко отримати кредит у таких країнах, як Іспанія, Італія чи Греція.

Згідно з опитуванням Європейського центрального банку, 65% малих та середніх підприємств єврозони отримали повну суму необхідного кредиту порівняно з 60% у попередньому опитуванні. Одинадцять відсотків МСП повідомили, що відхиляють їх заявку, порівняно з 15 відсотками у попередньому опитуванні. За даними 10 відсотків, було затверджено лише частину їх заявок на позики. У країнах, де є значна криза в євроні, компанії можуть отримувати позики за рекордно низькими процентними ставками, і, на думку німецьких конкурентів, вони можуть отримувати позики за значно вищими процентними ставками. На початку травня президент ЄЦБ Маріо Драгі оголосив про зниження процентних ставок для збільшення кредитування. Наприклад, пожвавлення ринку цінних паперів, забезпеченого активами. Відповідно до статті в газеті, Рада керуючих також розглядає можливість незалежного придбання цінних паперів, забезпечених активами [52].

Таблиця 3.1.

Малий бізнес в Європейському Союзі

№	Критерій/Розмір підприємства	Мікро	Мале	Середнє
1	Чисельність працівників	9	10-49	50-249
2	Прибуток	2 млн. євро	10 млн. євро	50 млн. євро

Згідно постанови Єврокомісії Recommendation 2018/361/ЄС

Таблиця 3.2.

Показники розвитку малого бізнесу в Європейському Союзі за 2020 рік

	Кількість підприємств	Кількість працівників	Додаткова вартість	Продуктивність праці
	Мільйони		млрд. євро	млрд. євро
Всі підприємства	21,0	135,8	6 176	45,5
МСП	20,9	90,6	3 617	34,4
Мікро	19,3	39,3	1 348	41,2
Малі	1,4	27,9	1 147	47,9
Середні	0,2	23,4	1 122	56,6
	Доля в %			У відношенні до загальної, %
Всі підприємства	100	100	100	100
МСП	99,8	66,7	58,6	87,8
Мікро	92	29	21,8	75,3
Малі	6,7	20,5	18,6	90,5
Середні	1,1	17,2	18,2	105,3
Великі	0,2	33,3	41,4	124,5

Що стосується підтримки чеських малих та середніх підприємств, то завдяки посередництву Чеського агентства інвестицій та державних банків країна реалізує близько 200 інвестиційних проектів на рік, загалом 70 934 млрд крон. Завданням Czech Invest є залучення іноземних інвестицій до Чехії, насамперед шляхом підтримки інвестиційних проектів, що підтримуються в економічних секторах:

- будівництва літаків;
- машинобудування;

- електротехніка та електроніка;
- нанотехнології;
- інформатика, розробка програмного забезпечення;
- стратегічні послуги.

У країні також діє система стимулювання інвестицій для малих та середніх підприємств, яка встановлює такі вимоги:

- принаймні половина суми повинна фінансуватися за рахунок власного капіталу;
- на придбання активів потрібно витратити не менше 60% загальних інвестицій;
- придбані механізми повинні бути новими;
- інвестор повинен виконати ці умови протягом трьох років з моменту отримання стимулу (стимулу).

Пільги, що надаються за межами максимального розміру державної допомоги

- фінансова підтримка підготовки та перепідготовки робітників лише в регіонах з найвищим рівнем безробіття (де це на 50% вище середнього по країні);
- Таким чином, фінансова підтримка створення робочих місць та фінансова підтримка підготовки та перепідготовки робітників цілком спрямована на регіони з високим рівнем безробіття.

Також варто відзначити підтримку технологічних центрів та сервісних центрів. Технологічні центри займаються інноваційною діяльністю, що вдосконалює продукти та технології, що використовуються у виробництві.

У цьому випадку стратегічні послуги - це міжнародні послуги з високою доданою вартістю, тісно пов'язані з інформаційними технологіями, які підтримують працевлаштування кваліфікованих експертів у центрах вирішення проблем, провідних центрах ремонту технологій, сервісних центрах та центрах обслуговування споживачів.

У Загальній програмі підтримки технологічних центрів та стратегічних центрів обслуговування зазначено, що ці проекти повинні відповідати таким вимогам:

- інвестиції в довгострокові матеріальні активи на суму не менше 10 млн. крон;

- кількість нових робочих місць залежить від виду діяльності, тобто від щонайменше 20 працівників у галузі розробки програмного забезпечення до 10 працівників у центрі обслуговування споживачів;

- збереження інвестицій та робочих місць як мінімум для 5 осіб

Пропоновані гранти.

1. Підтримка бізнесу (визначається вартістю заробітної плати та кількістю нових робочих місць) у розмірі, визначеному регіональною картою інтенсивності соціальної допомоги.

2. Гранти на навчання та перепідготовку в розмірі 35% від вартості навчання протягом 3 років [49]

ВИСНОВКИ

Отже, розвиток малого та середнього підприємництва повинен стати ключовим для економічного розвитку України, оскільки це основний шлях до ринково-інноваційної економіки, створення робочих місць, посиленого використання інформаційних технологій тощо. Досвід європейських країн повинен бути прикладом розвитку та методів заохочення малих та середніх підприємств в Україні. Адже малі та середні підприємства - це платформа для розвитку та зростання держави.

Як ми бачили, у процесі кредитування існує кілька етапів: попередній етап, у якому беруть участь клієнти; підготовчий, що визначає кредитоспроможність позичальника та оцінку ймовірного ризику позики; необхідне при підписанні кредитного договору; остаточний, протягом якого позика та відсотки погашаються та сплачуються.

Аналіз ставок позик в інших країнах вказує на те, що в Україні потрібно розпочати процес зміни "дешевого" кредитування бізнесу.

Слід зазначити, що малі та середні підприємства значною мірою визначають темпи економічного зростання, склад та якість ВВП, що є основою економіки країни. Основними стимулами для розвитку малого та середнього підприємництва є більший обсяг продажів для малих та середніх підприємств та висока сума податків, що підлягають сплаті власникам малих та середніх підприємств; малі та середні підприємства створюють значну кількість робочих місць порівняно з великими.

Слід зазначити, що найпоширенішим методом оцінки умов розвитку та впровадження банківського кредитування є визначення ефективності. Зрештою, ефективність не лише показує наслідки ефективної дії, але може також характеризувати причини впливу діяльності на досягнення певного рівня ефективності. Існуючі методи оцінки ефективності банківських установ засновані на аналізі середовища, в якому вони працюють.

Отже, створення сприятливих умов для розвитку малого та середнього підприємництва шляхом впровадження європейських стандартів та застосування методів оцінки кредитних програм є важливим завданням для України та банківського сектору. Це буде важливо не лише для приватних підприємців, а й для економіки в цілому.

Таким чином, сьогодні в Україні важливим кроком на шляху підтримки малих та середніх підприємств є урядова програма отримання дешевих позик для нового чи існуючого бізнесу під 5-7-9% річних. Ця програма спрямована на фінансування капітальних видатків, оборотних коштів, існує інструмент рефінансування існуючого боргу, а у зв'язку з карантинном додано фінансування для боротьби з наслідками COVID-19. Багато заявок, що надходять у банки, не відповідають умовам, і тому будуть припинені. Найпоширенішими помилками є відсутність аргументації у бізнес-плані та недостатня кредитоспроможність. Насправді з часу запуску програми минуло не так багато часу, тому ми не можемо сказати, що вона стовідсотково неефективна, потрібен час, щоб побачити її економічний вплив. Але саме те, що потрібно для створення в Україні економічного середовища для ефективної діяльності підприємств.

Для розповсюдження Програми та активного кредитування необхідно «розпочати» стартапи та отримати гарантії від держави щодо виплати цих позик банкам. І тоді ця програма буде величезною, малі та середні підприємства працюватимуть краще, зростатимуть податкові надходження та зайнятість.

Поступове відновлення економіки збільшить попит на кредити з боку МСП. Банки поступово зменшують вартість запозичень і намагаються не погіршувати нецінові умови кредитування. Однак процентні ставки залишаються досить високими, що стримує багато МСП від отримання банківських позик.

Таким чином, банківське кредитування відіграє важливу роль у вирішенні проблеми кредитування малих та середніх підприємств в Україні.

Банківським установам потрібно приділяти більше уваги розробці та

впровадженню нових кредитних технологій для інноваційних проектів та розробці нових банківських продуктів для малого бізнесу. З іншого боку, підприємства повинні мати більше довіри до банків, надавати достовірну та реальну інформацію про свою діяльність, оскільки це впливає на позитивне рішення банку.

Мале або середнє підприємство, яке має найбільші шанси отримати необхідну кількість необхідної суми, - це підприємство, яке працює на ринку регіону не менше півроку, що приносить стабільний прибуток своїм власникам та чіткі перспективи розвитку.

Якщо говорити про кредитування малих та середніх підприємств в Угорщині загалом, то, незважаючи на те, що цей сегмент ринку кредитних послуг зріс за останні роки, його потрібно розвивати в багатьох сферах. Сюди входить вдосконалення рейтингової системи для малого та середнього бізнесу, створення нових кредитних програм, зниження процентних ставок, покращення умов кредитування тощо. Однак, незважаючи на високі темпи зростання, позики малим та середнім підприємствам в Україні, зазначають експерти, зможуть наздогнати позики в розвинених країнах не раніше як за 15 років.

Малі та середні підприємства дуже чутливі до негативних змін у динаміці сукупного попиту, особливо щодо скорочення фінансування. За цих обставин традиційну роль держави потрібно доповнювати оперативними та комплексними заходами. У розвинених країнах 50% коштів, виділених за державними програмами, витрачається на підтримку бізнесу. Підтримка сектору виправдовується його важливою роллю в економіці: у деяких країнах внесок досягає 60%.

АТ "Ощадбанк" є одним із системно важливих українських банків, першим за чистими позиками, другим за активами українських банків, найбільшим в Україні за корпоративними зобов'язаннями та другим за зобов'язаннями у роздрібній торгівлі. Цей банк є найбільшим банком в Україні

за кількістю відділень та другим за рівнем ділової інфраструктури картки (банкомати та платіжні термінали).

Відповідно до своєї бізнес-моделі, АТ "Ощадбанк" є універсальним банком, який надає пріоритет розширенню роздрібної торгівлі, мікро, малих та середніх підприємств (МСП), зберігаючи при цьому міцні позиції у сфері корпоративного бізнесу.

У 2019 році розподіл активів АТ «Ощадбанк» такий: 46% - інвестиційний портфель (переважно цінні папери); 26% - кредитний портфель; 28% - інші активи. Кредитний портфель в основному представлений корпоративними клієнтами - 80%, а також роздрібними клієнтами - 12% та клієнтами ІАСВ - 8%. На портфель строкових депозитів припадає 83% роздрібних фондів, 11% коштів клієнтів ІАСВ та 6% коштів клієнтів корпоративного бізнесу. Більша частина процентного доходу АТ

Ощадбанк здійснює за рахунок позик та вкладень цінних паперів юридичним особам.

Кредитний портфель банку зменшується протягом аналізованого періоду. Це пов'язано з обмеженнями, які відчувають вітчизняні підприємства, що знижують ділову активність та платоспроможність, обмежують економічні відносини між підприємствами, відтік капіталу в країнах, що розвиваються, зниження попиту на продукцію тощо. Все це негативно впливає на кредитний портфель АТ «Ощадбанк».

У 2019 році АТ «Ощадбанк» піднявся на 5 місце за рівнем чистого кредитування мікро- та середніх підприємств, тоді як чистий кредитний портфель ІАСВ збільшився на 1,6 млрд грн.

Зобов'язання АТ "Ощадбанк" за аналізований період чітко не змінилися: вони зменшились на 6,75% у 2018 році порівняно з 2017 роком та на 14,85% у 2019 році порівняно з 2018 роком.

АТ "Ощадбанк" є одним з лідерів на вітчизняному банківському ринку за динамікою вкладів фізичних осіб, з часткою ринку 23% у 2019 році.

Проаналізувавши фінансово-економічне становище АТ «Ощадбанк» у 2019 році можна зробити висновок, що його фінансове становище є досить стабільним, незважаючи на те, що невизначеність та нестабільність фінансового ринку та пандемія коронавірусної інфекції негативно впливають на економічну діяльність.

АТ "Український державний ощадний банк" ефективно управляє фінансовими ресурсами, щоб забезпечити продовження діяльності банку, максимізуючи прибуток акціонерів за рахунок оптимізації відношення позикових коштів до власного капіталу. Структура фінансових ресурсів банку представлена величиною власного капіталу (акціонерного капіталу, резервів та непокритих збитків) та залученого капіталу. Ми аналізуємо динаміку та основні складові фінансових ресурсів АТ Ощадбанк та можемо зробити такі висновки за 2017-2019 роки:

- фінансові ресурси банку зменшились на 6,75% у 2018 році порівняно з попереднім роком та збільшились на 14,85% у 2019 році порівняно з 2018 роком;

- коефіцієнт власного капіталу за весь аналізований період

банк поступово занепадає, що свідчить про зниження фінансової незалежності та стабільності АТ "Ощадбанк";

- акціонерний капітал займав найбільшу частку в структурі власних фінансових ресурсів, тому у 2017 році він становив 18,67%, у 2018 році - 22,65%, у 2019 році - 19,72%;

В сучасних умовах діяльності АТ «Ощадбанк» важливою основою його діяльності є освоєння достатньої кількості залучених фінансових ресурсів для ведення ефективної торгової діяльності, отримання прибутку та покращення ліквідності. Більшість фінансових ресурсів АТ «Ощадбанк» залучаються та створюються за рахунок депозитних операцій банку. Депозитні операції займають найбільшу частку у залучених фінансових ресурсах АТ "Ощадбанк", а саме: у 2017 році - 73,18%, у 2018 році - 75,77%, у 2019 році - 85,94%. Ці

показники позитивно характеризують депозитну політику банку, оскільки якщо частка вкладів у залучених коштах зростає, це означає, що клієнти банку все частіше довіряють свої заощадження цьому банку, а також рівень ліквідності та прибутковості.

Аналізуючи показники ефективності використання депозитних фондів АТ «Ощадбанк» у 2017-2019 роках, можна зробити висновок, що банк має дуже ефективну депозитну політику, а це означає, що банк залучає достатні фінансові ресурси для інвестування їх у додаткові ліквідні активи, і отримує запланований прибуток.

Таким чином, АТ «Ощадбанк» має фінансові ресурси, що дозволяють поєднувати відносно високу надійність та стабільність ресурсів з низькими витратами. Але тим не менше існує гостра необхідність перетворення короткострокових ресурсів у довгострокові, оскільки попит на високоліквідні активи потрібно задовольнити.

Отже, підсумовуючи, можна сказати, що системи банківського кредитування малих та середніх підприємств спонукають до пошуку якісно нових підходів та механізмів їх кредитування.

Заходи щодо поліпшення ситуації, зокрема, повинні включати:

- дешевше банківське кредитування через конкурентне середовище для кредитної інфраструктури;
- зменшення вимог банківських установ до компаній, які шукають кредит;
- створення сприятливих умов для розвитку мікrokредитування, лізингу, факторингу та підробки, зокрема, шляхом спрощення процедури їх постачання, зниження процентних ставок та збільшення терміну їх корисного використання;
- посилити правовий захист фінансових установ та організацій та створити інституційні стимули для залучення комерційних банків для кредитування малих та середніх підприємств;

- заохочення банків до розширення державного мікрокредитування та вдосконалення законодавчого забезпечення їх діяльності, оскільки на цьому етапі банки в основному не бажають довіряти малому бізнесу і не хочуть ризикувати при кредитуванні;

- вдосконалення нормативно-правової бази щодо кредитних установ банківськими та фінансовими установами;

- вивчення та кредитування найкращих світових практик кредитування малого бізнесу;

- коли потрібно отримати додаткові фінансові ресурси, необхідно скласти бізнес-план; більшість менеджерів не мають спеціальної кваліфікації.

На наш погляд, вирішення проблем, пов'язаних із системою банківського кредитування малого бізнесу, стимулюватиме розвиток держави в цілому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пугало О.П. Зарубіжний досвід розвитку малого та середнього підприємництва та його використання в Україні. *Управління розвитком*. 2017. № 3-4. 108–114 с
2. Офіційний сайт Ради фінансової стабільності. URL: <http://www.fsb.org> (дата звернення: 1.04.2021).
3. Лаврушин О. І. Банківська справа: сучасна система кредитування. Київ : ЗНУ, 2016. 259 с.
4. Білоглазова Г.Н. Банківська справа: навч. посіб. 2-ге вид., перероб. та доп. Київ : ЦУЛ, 2016. 592 с
5. Абрамова І.М. Проблеми розвитку малого підприємництва в Україні. *Фінанси України*. – 2017. С 12-17 с
6. Коваленко Д. І. Гроші та кредит : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Центр учб. літ., 2015. 320 с.
7. Про оподаткування прибутку підприємств : Закон України від 28.12.1994 р. № 334/94-ВР : станом на 1 січ. 2020 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/334/94-вр> (дата звернення: 23.05.2021).
8. Лаптев В.В. Правові основи банківського кредитування : навч. посіб. Київ : Талком, 2016. 340 с.
9. Скоморович І. Г. Банківські операції : навч. посіб. Львів : Львів. нац. ун-т ім. Ів. Франка, 2018. 556 с.
10. Трахтенберг І.А. Гроші та грошовий обіг : Навч.-метод. посіб. для студ. усіх форм навчання. Київ : ГРОТ, 2018. 216 с.
11. Ямпільський М.М. Про трактування кредиту. / Гроші та кредит . : Навч. посіб. Київ : Дакор, 2016. 367 с
12. Кузьмін В.Ф. Словник сучасної економічної теорії Макміллана : навч. посібник / В. Ф. Кузьмін .- М: Рада, 2018. 607 с.

13. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III : станом на 14 квіт. 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> (дата звернення: 15.05.2021).

14. Винник А.В Принципи кредитування в Україні [Електронний ресурс] // - 2019. - Режим доступу до ресурсу: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/9669/1/37-40.pdf>

15. Про банки і банківську діяльність : Закон України. – Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001. – № 5-6. – Ст. 30.

16. Петрук О. М. Банківська справа : навч. посіб. Київ : Кондор, 2015. 466 с.

17. Лалакулич М. Ю. Механізм сучасного банківського кредитування та його складові. Формування ринкових відносин в Україні. 2016. №7. 35–38с.

18. Доценко І.О., Доценко В.В. Сутність та значення кредитної діяльності банку у сучасних умовах економічного розвитку. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2017. Вип. 12. Ч. 1. С. 94–98.

19 . Про державну підтримку малого підприємництва : Закон України від 19.10.2000 р. № 2063-III : станом на 19 квіт. 2016 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2063-14> (дата звернення: 28.04.2021)..

20. Руда О.Л., Турчик М.М. Організація банківського кредитування малого та середнього бізнесу в Україні. Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка». Вінниця: ВНАУ, 2018

21. Донець.О.Б. Банківська стратегія кредитування малого і середнього бізнесу [Електронний ресурс] // № 2 (1). - 2020. - Режим доступу до ресурсу <http://global-national.in.ua/archive/7-2015/143.pdf>

22. Жежерун Ю. В. Міжнародний досвід банківського кредитування малого і середнього підприємництва : навч. посіб. Київ : Кондор, 2017. 466 с.

23 . Турчак В. В. Сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку малого бізнесу в Україні. Харків : Молодий вчен., 2016. 138 с.

24 Державна служба статистики URL: <http://ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 4.05.2021).

- 25 Герасимович А.М., МАЛИЙ ТА СЕРЕДНІЙ БІЗНЕС: БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ [Електронний ресурс] // - 2019. - Режим доступу до ресурсу: <http://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2938/10.pdf?sequence=1>
26. Національний банк України. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/> (дата звернення: 09.06.2021).
27. Юнко О. М. Проблеми та перспективи кредитування малого та середнього бізнесу в Україні. 2-ге вид. Київ : Вісн., 2018. 193 с.
28. Мусіяка Л. В., Калініченко Л. Л. Роль банківського кредитування у розвитку малого бізнесу в Україні. 50-те вид. Київ : Вісн., 2015.
29. Державна програма «Доступні кредити 5-7-9%»: офіційний веб-сайт URL: <https://5-7-9.gov.ua>
30. Герасимович А.М., МАЛИЙ ТА СЕРЕДНІЙ БІЗНЕС: БАНКІВСЬКЕ КРЕДИТУВАННЯ [Електронний ресурс] // 2019. - Режим доступу до ресурсу: <http://eztuir.ztu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/2938/10.pdf?sequence=1>
31. Карбівничий І. В. Теоретичні аспекти формування кредитної політики банку [Електронний ресурс] / І. В. Карбівничий. – Режим доступу : http://dspace.uabs.edu.ua/bitstream/123456789/4550/1/МВК_2006_55.pdf
32. Асоціація українських банків – Головна. Асоціація українських банків – Головна. URL: <https://aub.org.ua/> (дата звернення: 17.05.2021)..
33. Лагутін В. Д. Кредитування: Теорія та практика. 4-те вид. Київ : Знання, 2017. 215 с.
34. Гуцал, І. С. Дієвість кредитного механізму в економіці України. 5-те вид. Київ : Вісник, 2015. 163 с.
- 35.: Панова Г. С. Кредитна політика комерційного банку / Г. С. Панова - Одеса: ДИС, 2017. - 356 с.
36. Майорова Т.В. Банківське кредитування інвестиційних проектів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. економ. наук : 14.18.02 / Т Майорова В. - Київ: ОНАХТ, 2016. - 19 с.

37. Дяконова І. І. Удосконалення банківських операцій і попередження ризиків як умова зміцнення банківської системи України : монографія / І. І. Дяконова - Суми: Університетська книга, 2020. 88 с.

38. Антіпова, Н. А. Вдосконалення ефективності кредитної політики банку як однієї з передумов конкурентоспроможності економіки [Електронний ресурс] / Режим доступу : http://library.kpi.kharkov.ua/Vestnik/2016_8/stati/Antipova.pdf.

39 Коць О. О. Сутність кредитних ризиків та управління ними. Глобальні та національні проблеми економіки: електронне наукове видання. 2018. Випуск №22. С. 806–810

40. Макаренко О.М Проблемні аспекти оцінки кредитоспроможності позичальника [Електронний ресурс] / Режим доступу : https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstreamdownload/123456789/54855/5/Shkolnyk_credit_rating.pdf

41. АТ «Ощадбанк»: офіційний веб-сайт URL: <https://www.oschadbank.ua/ua> (дата звернення: 01.06.2021).

42. Про банки і банківську діяльність : Закон України. – Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001. – № 5-6. – Ст. 30.

43. Чуб П. М. Нетрадиційний підхід управління кредитним портфелем комерційного банку / П. М. Чуб; Ринок цінних паперів України. - Київ, 2015. - 62 с.

44. Жукова Н. К. Економічний часопис XXI: монографія / Н. К. Жукова, Н. В. Зражевська - Одеса: ВМО, 2017. - 71 с.

45. Коваленко В. В. Кредитний ризик: сутність, класифікація та його вплив на кредитну активність банків України : монографія / В. В. Коваленко; за ред. О.М.Зверькова. - Харків: Фінанси України , 2016. - 98 с.

46. Науменкова С.В. Методи управління кредитним ризиком // Банківська справа.– Львів, 2015.– №2. 22 с

47. Прут М. М. Управління ризиками в банківській діяльності: монографія / М. М. Прут - Львів: ВМО, 2019. - 163 с.

48. Стецюк П. А. Управління ризиками фінансування інноваційно-інвестиційної діяльності підприємств [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecmebi_2017_3_4

49. Ольвінська Ю.О. Особливості державного регулювання малого підприємництва в Україні та країнах світу. Державне управління: удосконалення та розвиток. 2015. № 2. С. 12-17.

50. Про розвиток та державну підтримку малого та середнього підприємництва в Україні : Закон України. – Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2016. – № 3. – Ст. 23.

51. Галь В. М. Розвиток малого та середнього бізнесу в Україні / В. М. Галь - Київ: Вісник Національного банку України, 2015. 13- 15 с.

52. Проблеми та перспективи розвитку підприємництва в Україні: матеріали ІХ Міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 23–24 трав. 2017 р.) / відп. ред. А. А. Мазаракі. – Київ: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2017. – 294 с.

ДОДАТКИ